

PLAY IT FOR CHANGE

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΟΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ ΜΕΣΩ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Έκθεση δεδομένων και εκτίμηση των αναγκών: Κύπρος
Συντάχθηκε από τη Χριστίνα Καϊλή

Το περιεχόμενο της παρούσας έκθεσης εκπροσωπεί αποκλειστικά τις απόψεις της συντάκτριας και αποτελεί αποκλειστική ευθύνη της. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αποδέχεται καμία ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχονται στην έκθεση.

Ιούλιος 2018, Λευκωσία

TABLE OF CONTENTS

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	10
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ	14
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΜΕ ΕΦΗΒΟΥΣ/-ΕΣ	23
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΜΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	31
ΚΥΡΙΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ	38
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	41
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ	42

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΕΡΓΟ

Το Play it for Change είναι ένα Ευρωπαϊκό πρόγραμμα που στοχεύει στην εκπαίδευση των νέων μέσω οπτικοακουστικών μέσων και μουσικής, ενθαρρύνοντας τις ικανότητές τους στην κριτική σκέψη και ενισχύοντας την ενδυνάμωση τους για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας με βάση το φύλο (εφεξής η «ΒΒΦ»). Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, η πρώτη δραστηριότητα του έργου ήταν η συλλογή στοιχείων (ερευνητικών και εμπειρικών) σχετικά με τον αντίκτυπο των στερεοτύπων φύλου, που σχετίζονται με τη ΒΒΦ, από τα οπτικοακουστικά μέσα και τη μουσική στις στάσεις και τις συμπεριφορές των νέων, καθώς και η εκτίμηση των αναγκών των εκπαιδευτικών για την αποτροπή της ΒΒΦ. Η παρούσα έκθεση περιλαμβάνει τα αποτελέσματα αυτών των ενεργειών. Το έργο υλοποιείται από τη σύμπραξη έξι οργανισμών ανά την Ευρώπη: Fundació Surt (Καταλονία, Ισπανία), ΚΜΟΠ – Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας (Ελλάδα), The Peace Institute (Σλοβενία), CESI (Κροατία), Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (Κύπρος) και Feminoteka (Πολωνία). Επικεφαλής εταιρός είναι η Fundació Surt (Καταλονία, Ισπανία).

ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ, ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο αντίκτυπος της βίας με βάση το φύλο (ΒΒΦ) στη ζωή των γυναικών και των ανδρών απεικονίζεται από έναν μεγάλο αριθμό μελετών. Υπάρχουν επίσης αυξανόμενες ενδείξεις σε διεθνές επίπεδο που υποστηρίζουν την ιδέα ότι υφίστανται ισχυροί δεσμοί μεταξύ των πατριαρχικών συμπεριφορών και αξιών και της ανοχής, ακόμη και της αποδοχής, της ΒΒΦ (Burton and Kitzinger, 1998· Murner et al., 2002, WHO, 2005· Santana et al., 2006).

Για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, η ΒΒΦ νοείται ως όρος-πλαίσιο για διακρίσεις ή επιβλαβείς συμπεριφορές που στρέφονται εναντίον ενός προσώπου με βάση το φύλο του: για τους κοινωνικά διαμορφωμένους ρόλους, συμπεριφορές, δραστηριότητες και χαρακτηριστικά που η κοινωνία θεωρεί κατάλληλα για τις γυναίκες και τους άνδρες. Η βασική αιτία της ΒΒΦ έγκειται στις άνισες ιεραρχικά δομές και σχέσεις εξουσίας που εξακολουθούν να υφίστανται μεταξύ γυναικών και ανδρών, αλλά και μεταξύ των ανδρών και μεταξύ των γυναικών. Παρόλο που επηρεάζει τόσο τις γυναίκες όσο και τους άνδρες, οι γυναίκες και τα κορίτσια κινδυνεύουν και πλήττονται δυσανάλογα από τη ΒΒΦ, γεγονός που αντανάκλα το καθεστώς τους ως υποδεέστερες στην κοινωνία. Η βία κατά των γυναικών (ΒΚΓ) νοείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μια μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και περιλαμβάνει κάθε πράξη βίας βάσει φύλου, η οποία επιφέρει ή είναι πιθανό να επιφέρει σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων και των απειλών για τέτοιες πράξεις, του εξαναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, είτε συμβαίνει στη δημόσια είτε

στην ιδιωτική ζωή (ο ορισμός αυτός προσαρμόστηκε από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διάκρισης κατά των Γυναικών, 2002 (CEDAW) και τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, 2011 (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης).

Μεγάλος αριθμός μελετών αποκάλυψε ότι οι γυναίκες της Κύπρου καθώς και εκείνες που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών αντιμετωπίζονται ως υποδεέστερες, γεγονός το οποίο αντικατοπτρίζει τον άκρως πατριαρχικό χαρακτήρα της κυπριακής κοινωνίας. Η επικράτηση των άκαμπτων ρόλων των φύλων συμβάλλει στη διατήρηση της συντηρητικής τάξης των φύλων (Kapsou and Christou, 2011· MIGS, 2010· Vassiliadou, 2004). Οι συνέπειες της ανισότητας των φύλων είναι εμφανείς σε όλους τους τομείς της ζωής: οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται στον πολιτικό και δημόσιο βίο, αντιμετωπίζουν ανισότητα στην απασχόληση, για παράδειγμα με τη μορφή της μισθολογικής ανισότητας μεταξύ των δύο φύλων, καθώς και τη ΒΒΦ με τη μορφή, μεταξύ άλλων, της ενδοοικογενειακής βίας, του βιασμού και της σεξουαλικής επίθεσης.

Παρά τις συχνές τροποποιήσεις του νομοθετικού πλαισίου που στοχεύουν στην ενίσχυση της προστασίας των γυναικών ενάντια στη ΒΒΦ στην Κύπρο (καθώς και σε Ευρωπαϊκό πλαίσιο), οι στατιστικές για τη ΒΚΓ επιβεβαιώνουν τη συχνότητα αυτού του φαινομένου, υποδηλώνοντας ότι δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί αποκλειστικά με κανονιστικές ενέργειες. Σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA, 2014α), μία στις τρεις γυναίκες στην ΕΕ, ηλικίας 15 ετών και άνω, έχει υποστεί φυσική ή/και σεξουαλική βία. Ωστόσο, στην Κύπρο το 6% των ερωτηθεισών γυναικών απάντησαν ότι βίωσαν σωματική ή/και σεξουαλική βία από τον τότε σύντροφό τους, το 38% από προηγούμενο σύντροφο, το 23% από οποιονδήποτε σύντροφο (τωρινό ή/και προγενέστερο), το 14% από μη σύντροφο και το 28% από οποιονδήποτε σύντροφο ή/και μη σύντροφο ήδη από την ηλικία των 15 ετών (FRA, 2014). Σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ-28, η φυσική ή/και σεξουαλική βία από έναν προηγούμενο σύντροφο (38%) και από έναν τωρινό ή/και προγενέστερο σύντροφο (23%) είναι σημαντικά υψηλότερη στην Κύπρο. Ένα ενδιαφέρον εύρημα της έρευνας ήταν ότι μία από τις πλέον επικρατούσες μορφές σεξουαλικής παρενόχλησης για γυναίκες ηλικίας από 18 έως 29 ετών είναι η διαδικτυακή παρενόχληση, ενώ συνολικά 20% των γυναικών έχουν καταγγείλει παρενόχληση ήδη από την ηλικία των 15 ετών και 11% κατά τους προηγούμενους 12 μήνες (FRA, 2014).

Παρόλο που παραμένουν προσκόμματα τα οποία παρακωλύουν την πρόοδο προς την ισότητα των φύλων και τον τερματισμό της ΒΚΓ στην Κύπρο, τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί ορισμένες θετικές εξελίξεις. Οι εν λόγω εξελίξεις περιλαμβάνουν τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου που αφορά την οικογενειακή βία μέσω της έκδοσης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2017-2019) και την επικύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης τον Νοέμβριο του 2017. Ως αποτέλεσμα, ένα νέο νομοσχέδιο για τη ΒΚΓ και την προστασία των θυμάτων καταρτίζεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης προς

συμμόρφωση με τις διατάξεις της Σύμβασης. Επιπρόσθετα, οι Νομικές Υπηρεσίες έχουν ετοιμάσει νομοσχέδιο για την ποινικοποίηση της παρενόχλησης και της μη εμφανούς παρακολούθησης ή παρενόχλησης (stalking), σύμφωνα με το Άρθρο 34 της Σύμβασης.

Η ίδρυση φορέων όπως η Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Ενδοοικογενειακής Βίας (1996), το Παρατηρητήριο για τη Βία στα Σχολεία (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού) και οι συνεχείς προσπάθειες των αρμόδιων ΜΚΟ (όπως το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, ο Κυπριακός Σύνδεσμος Οικογενειακού Προγραμματισμού και ο Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια) συμβάλλουν σημαντικά στις θετικές εξελίξεις.

Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης συστηματικής συλλογής και συνολικής ανάλυσης των δεδομένων σχετικά με τη ΒΚΓ. Αυτό το κενό στα δεδομένα είναι προβληματικό, καθώς παρακωλύει την εις βάθος κατανόηση των βασικών αιτιών αλλά και την έκταση αυτών των ζητημάτων στην Κύπρο. Περαιτέρω, η έλλειψη εμπεριστατωμένων δεδομένων και ερευνών παρεμποδίζει την τεκμηριωμένη ανάλυση και τη χάραξη πολιτικής που θα δημιουργούσαν τις πλέον αναγκαίες υπηρεσίες και μηχανισμούς για την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων. Επίσης, εμποδίζει τις αποτελεσματικές αστυνομικές και ποινικές έρευνες, που θα επέτρεπαν την προσαγωγή των δραστών στη δικαιοσύνη (MIGS, 2017· Kaili & Pavlou, 2015· MIGS, 2014· MIGS, 2010). Τέλος, η έρευνα σχετικά με τη βία κατά ευπαθών ομάδων, όπως ενδεικτικά οι μετανάστριες και οι πρόσφυγες, καθώς και οι γυναίκες με ειδικές ανάγκες, είναι ακόμα πιο περιορισμένη, εμποδίζοντας μια περιεκτική επισκόπηση της κατάστασης.

ΒΙΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

Υπάρχει περιορισμένη έρευνα και δεδομένα εντός του Κυπριακού πλαισίου σχετικά με την επικράτηση της ΒΒΦ μεταξύ των εφήβων. Η έρευνα που διεξήχθη από το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2014) σχετικά με τις εκδηλώσεις της ΒΒΦ μεταξύ εφήβων ηλικίας από 14 έως 17 ετών αποκάλυψε ότι σχεδόν 1 στις 5 έφηβες (18%) είχε βιώσει κάποια μορφή βίας από στενούς συντρόφους τους. Επιπλέον, το 13% των ερωτηθέντων προσώπων είχε βιώσει ενδοοικογενειακή βία (το 3% σωματική), ενώ 21% δήλωσε ότι έχει υπάρξει θύμα εκφοβισμού (bullying). Το 17% του δείγματος ανέφερε ότι υπήρξαν δράστες εκφοβισμού και το 40% είχε αρνητική στάση όσον αφορά το φύλο (στερεότυπα φύλου).

Η μελέτη αποκάλυψε επίσης ότι υπάρχει μεγάλη χρήση των νέων τεχνολογιών μεταξύ των νέων, οδηγώντας σε μια νέα και ανεξερεύνητη δυναμική στη ΒΒΦ μεταξύ των εφήβων. Το 44% των ερωτηθέντων προσώπων της έρευνας ανέφερε κάποια μορφή διαδικτυακής βίας από σύντροφο. Όσον αφορά τα μηνύματα σεξουαλικού περιεχομένου, το 5,6% των κοριτσιών και το 15% των αγοριών έχουν στείλει σε σύντροφό τους κατά τη διάρκεια ή μετά τη λήξη της σχέσης τους. Ενώ 13% των κοριτσιών και 29% των αγοριών έχουν κοινοποιήσει μηνύματα με σεξουαλικό

περιεχόμενο που έλαβαν από σύντροφο, σχεδόν οι μισοί/-ές (49%) υποστηρίζουν ότι το έκαναν «για πλάκα» (MIGS, 2014· MIGS, 2015).

Όσον αφορά τον αντίκτυπο των εμπειριών της διαδικτυακής βίας σε νεαρά κορίτσια και αγόρια, το 59% των κοριτσιών καταγράφει έναν συνολικό αρνητικό αντίκτυπο έναντι του 39% των αγοριών, περιγράφοντας συναισθήματα όπως: «ενοχλημένη», «αμήχανη», «θυμωμένη» και «αναστατωμένη». Το 19% των κοριτσιών καταγράφει έναν συνολικό θετικό αντίκτυπο σε σχέση με το 34% των αγοριών, περιγράφοντας συναισθήματα όπως: «αγαπημένη», «ποθητή» και «προστατευμένη».

Τα προαναφερθέντα αποτελέσματα συμπληρώνονται περαιτέρω από τα πορίσματα της έρευνας με τίτλο: Connecting offline and online risks among young people (MIGS, 2014). Οι νέοι/νέες περιγράφουν τον έλεγχο εντός και εκτός του διαδικτύου ως «κανονικό», «αποδεκτό», «δικαιολογημένο», «εύλογο». Η ζήλια θεωρείται επίσης ως ένδειξη «αγάπης και φροντίδας», «μια παροδική φάση» και «στο γενικότερο πλαίσιο του να είσαι σε μία σχέση». Θεωρήθηκε επίσης «δικαιολογημένη» διότι τείνει να είναι αμοιβαία, γεγονός το οποίο οδηγεί σε «ισοπαλία». Παρατηρήθηκε επικριτική στάση κατά των θυμάτων βίας τόσο εντός διαδικτύου όσο και εκτός: «Αν του δώσεις λόγο, για παράδειγμα, αν φοράς κάτι κοντό». Τα νεαρά κορίτσια ανέφεραν επίσης ότι «είναι εντάξει να δώσεις τον κωδικό πρόσβασής σου στο Facebook ή να τον αφήσεις να ελέγξει το τηλέφωνό σου για να δείξεις ότι δεν έχεις τίποτα να κρύψεις» (MIGS, 2014· MIGS, 2015).

Δεν αποτελεί έκπληξη η σημαντική αύξηση των περιστατικών διαδικτυακής παρενόχλησης τα τελευταία χρόνια. Από το 2009, η γραμμή βοήθειας του εθνικού Κέντρου για Ασφαλέστερο Διαδίκτυο CyberEthics¹ απάντησε σε 3.474 κλήσεις. Όταν η υπηρεσία ξεκίνησε το 2009, έλαβαν μόνο μία κλήση για διαδικτυακή παρενόχληση, αριθμός ο οποίος αυξήθηκε σε 6 κλήσεις το 2011, 19 το 2012, 21 το 2013, ενώ το 2014 σημειώθηκε μία απότομη αύξηση με 1.064 κλήσεις, και στη συνέχεια 1.134 κλήσεις το 2015 και 1.241 κλήσεις το 2016². Δυστυχώς, η κατηγοριοποίηση των κλήσεων σε συγκεκριμένες ομάδες, όπως η σεξουαλική βία και η παρενόχληση (ΣΒΠ), η διαδικτυακή αποπλάνηση ανηλίκων (grooming) και η ανταλλαγή φωτογραφιών και μηνυμάτων με σεξουαλικό περιεχόμενο (sexting) ξεκίνησε το 2013, ως εκ τούτου είναι αυτονόητο ότι τα δεδομένα για την ΣΒΠ είναι σπάνια. Η ΣΒΠ ορίζεται από την CyberEthics ως «ανεπιθύμητη σεξουαλική επαφή ή περιεχόμενο ή σχόλια – συμπεριλαμβανομένης της αυτόκλητης επαφής», η οποία έχει λάβει συνολικά 20 κλήσεις από το 2014 (16 κλήσεις το 2014 και 4 κλήσεις το 2016). Αυτό το κενό στις καταγγελίες πιθανότατα προκύπτει από τη διαρκή απροθυμία να αναφερθούν τα περιστατικά ΣΒΠ λόγω του φόβου της επίκρισης των θυμάτων και των αντιποίνων, και ενδεχομένως της έλλειψης γνώσης των εφήβων και νέων ενηλίκων ότι η διαδικτυακή παρενόχληση αποτελεί μορφή ΣΒΠ.

Η ανάρτηση υποτιμητικών φωτογραφιών στο διαδίκτυο και η διάδοσή τους μέσω κινητού τηλεφώνου, η δημιουργία ιστολογίων ή προφίλ σε ιστοτόπους κοινωνικής δικτύωσης με σκόπιμα εσφαλμένο περιεχόμενο, η αποστολή

1 Ασφαλέστερο Ίντερνετ: www.cyberethics.info

2 Τα Δεδομένα παρασχέθηκαν από την CyberEthics κατόπιν αίτησης του MIGS.

απειλών/χυδαίου και προσβλητικού περιεχομένου και η δημοσίευση φωτογραφιών ή βίντεο χωρίς τη συγκατάθεση του ατόμου είναι μόνο μερικά από τα περιστατικά διαδικτυακού εκφοβισμού που καταγγέλλονται πιο συχνά. Έτσι δημιουργείται μια νέα σειρά προκλήσεων για τους εμπλεκόμενους φορείς που εργάζονται για την εξάλειψη της ΒΒΦ μεταξύ των εφήβων.

Σε μια άλλη μελέτη που πραγματοποίησε το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (2015) που απευθυνόταν σε νέους και νέες ενήλικες ηλικίας 18-25 ετών, οι νεαροί άνδρες ανέφεραν ότι είναι πιο πιθανό να προβούν σε ριψοκίνδυνη συμπεριφορά στο διαδίκτυο, όπως η επικοινωνία με άγνωστα άτομα, βγαίνοντας με ένα άτομο που γνώρισαν στο διαδίκτυο, η λήψη μηνυμάτων με σεξουαλικό περιεχόμενο και η αποδοχή αιτημάτων φιλίας από άγνωστους αποστολείς. Οι νεαρές γυναίκες φάνηκαν να επιδεικνύουν υψηλότερο επίπεδο επιφυλακτικότητας και ήταν πιο πιθανό να αισθανθούν ότι δεν είναι ασφαλείς ή ότι απειλούνται όταν επικοινωνούν με άγνωστα άτομα. Είχαν μια αυξημένη αίσθηση ευπάθειας που εκφραζόταν ως «ανησυχία, φόβος, θυμός και ανασφάλεια» μετά από περιστατικά βίας στο διαδίκτυο, ενώ οι αρνητικές εμπειρίες των ανδρών συνδέονταν κυρίως με αισθήματα ντροπής ή ανησυχίας για τον αντίκτυπο που μπορεί να έχουν αυτές οι συμπεριφορές πάνω στην φήμη και την αρρενωπότητά τους. Επιπλέον, 27,1% των νέων της Κύπρου έχουν υπάρξει θύματα διαδικτυακής βίας, ενώ οι γυναίκες και οι φοιτήτριες ηλικίας 23-25 ετών είναι η πιο ευάλωτη ομάδα. Η κύρια μορφή παρενόχλησης ήταν οι «ενοχλητικές τηλεφωνικές κλήσεις» ή «η ταπείνωση, τα κουτσομπολιά ή η προσβολή μέσω μηνυμάτων, μέσων κοινωνικής δικτύωσης και διαδικτυακούς τόπους συζητήσεων». Ο αντίκτυπος της διαδικτυακής παρενόχλησης αντιμετωπίζεται πολύ διαφορετικά από τις νέες και τους νέους. Όπως καταλήγει η έκθεση, «τα αισθήματα ανησυχίας, φόβου, θυμού και ευαισθησίας των γυναικών μετά τη διαδικτυακή βία συσχετίζονται με την αίσθηση ασφάλειας, ακεραιότητας και αξιοπρέπειάς τους, ενώ τα αισθήματα απέχθειας, νευρικότητας και ντροπής των νέων ανδρών συνδέονται με τον αντίκτυπο των διαδικτυακών δραστηριοτήτων βίας για το 'κοινωνικό καθεστώς' και τη φήμη τους» (MIGS, 2015).

Η ΒΙΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ ΣΤΙΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Σε μια διακρατική έρευνα μεταξύ 476 φοιτητριών (ηλικίας 18-24 ετών) σε πανεπιστήμια/κολέγια στην Ελλάδα, την Κύπρο, τη Μάλτα, τη Λιθουανία και τη Λετονία, για τη διερεύνηση περιστατικών βιασμού σε ραντεβού και την εξέταση της στάσης τους, των εμπειριών τους σε ραντεβού και του επιπέδου ευαισθητοποίησης, το 1,3% των συμμετεχουσών ανέφεραν απόπειρα βιασμού σε ραντεβού, το 1,9% δήλωσε ότι εξαναγκάστηκε σε στοματική σεξουαλική επαφή και το 1,9% ανέφερε ότι είχε βιαστεί σε ραντεβού (MIGS, 2008). 12,2% των γυναικών που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο ανέφεραν ότι είχαν «ανεπιθύμητη σεξουαλική εμπειρία», συχνά με ένα άτομο που θεωρούσαν ότι ήταν «αγόρι, φίλος ή σεξουαλικός σύντροφός» τους (54,2%) (MIGS, 2008:23). Κυρίως, οι περισσότερες κοπέλες που ισχυρίστηκαν ότι έχουν πειστεί να διαπράξουν σεξουαλικές πράξεις από τον σύντρόφό τους, φοβόντουσαν την πιθανή εγκατάλειψη από τους συντρόφους τους, αν δεν ενέδιδαν.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι γυναίκες αποκάλυπταν πιο συχνά κατά την έρευνα ότι είχαν «ανεπιθύμητες σεξουαλικές εμπειρίες», παρά ότι είχαν υπάρξει θύματα βιασμού ή απόπειρας βιασμού. Αυτό αντικατοπτριζόταν και στις ομάδες εστιασμένης συζήτησης, όπου οι παραδοσιακές πεποιθήσεις για τις γυναίκες και τη σεξουαλικότητα έρχονταν να ενισχύσουν τις πατριαρχικές στάσεις γύρω από το θέμα. Οι ρόλοι και τα στερεότυπα των φύλων επιβεβαιώθηκαν από την πλειονότητα των συμμετεχουσών και συγκεκριμένα «οι κοινωνικές προσδοκίες όσον αφορά τη συμπεριφορά των γυναικών και των ανδρών (ρόλοι των φύλων) μπορούν να συμβάλουν σε μια ατμόσφαιρα όπου ο βιασμός σε ραντεβού είναι πιθανός και πράγματι αποδεκτός» (MIGS, 2008: 24).

Επιπλέον, η μελέτη έδειξε ότι οι νέες φαίνεται να κατανοούν και να αναγνωρίζουν σε κάποιο βαθμό και άλλες μορφές ΒΒΦ σε στενές σχέσεις, εκτός από τη σωματική βία (όπως ο εκβιαστικός έλεγχος). Αυτό που προκύπτει από τη μελέτη, ειδικά για την Κύπρο, είναι μια εικόνα κακομεταχείρισης που πλήττει εκτενώς τις ζωές των κοριτσιών και των αγοριών και η επικράτηση μιας κουλτούρας επίκρισης των θυμάτων. Παρόλο που οι φοιτήτριες δήλωσαν ότι οι γυναίκες πρέπει να ντύνονται όπως αισθάνονται αυτές άνετα, ανέφεραν επίσης ότι μερικές φορές οι γυναίκες «μπερδεύουν» τους άντρες με το προκλητικό ντύσιμο. Αυτό ενισχύει έναν από τους ισχυρότερους μύθους που σχετίζονται με τη σεξουαλική βία, ο οποίος φαίνεται να δικαιολογεί την επίθεση, καταλογίζοντάς τη στη συμπεριφορά ή τις επιλογές του θύματος. Αυτή η στάση αντανακλά την παραδοσιακή πεποίθηση ότι οι σεξουαλικές επιθυμίες των ανδρών δεν μπορούν να ελεγχθούν και έτσι οι γυναίκες πρέπει να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αποφύγουν την «πρόκλησή» τους (MIGS, 2008).

Λίγες είναι οι μελέτες που εξετάζουν τους δεσμούς μεταξύ της πατριαρχικής έμφυλης συμπεριφοράς και της ανοχής/αποδοχής της ΒΒΦ στις εφηβικές σχέσεις στην Κύπρο. Ωστόσο, τα υπάρχοντα δεδομένα επιβεβαιώνουν ότι τα επίμονα στερεότυπα φύλου είναι βαθιά ριζωμένα και οδηγούν στη βία που βασίζεται στο φύλο. Ως πιο δημοφιλής εξήγηση για τη βία επισημαίνεται η κοινωνικοποίηση, ενώ η βία αποδίδεται σε πρότυπα, ειδικά εντός της οικογένειας, καθώς και στη διαγενεακή μετάδοση (Kapsou and Christou, 2011: 41). Άλλες εξηγήσεις για τη βία περιλαμβάνουν την προαναφερθείσα επίκριση των θυμάτων, π.χ. την «πρόκληση» από κορίτσια και νέες και την «αναγκαία» ζήλια από εκείνους που ασκούν εξουσία και έλεγχο ως τρόπο να δείχνουν την αγάπη τους στις εφηβικές σχέσεις (MIGS, 2017: 14· Kaili and Pavlou, 2015· Kapsou and Christou, 2011:39-42).

Η Πρώτη Παγκύπρια Έρευνα: Η Βία/η Συμπεριφορά στις Διαπροσωπικές Σχέσεις των Νέων Ενηλίκων στην Κύπρο ηλικίας 18-25 ετών (2012) ανέδειξε επίσης μερικά ενδιαφέροντα σημεία. Κατά πρώτον, φαινόταν ότι πολλές συμμετέχουσες αναγνώρισαν τη βία ως μοτίβο συμπεριφοράς, συμφωνώντας ότι οι δράστες που έχουν ενεργήσει βίαια προς σύντροφο ενδέχεται να παρουσιάσουν το μοτίβο αυτής της συμπεριφοράς και σε άλλες σχέσεις τους (Andronikou, A., Erotokritou, K., & Hadjiharalambous, D., 2012). Ωστόσο, η έρευνα έδειξε επίσης κάποια ανησυχητικά αποτελέσματα, ένα εκ των οποίων ήταν ότι το 70% των συμμετεχόντων προσώπων (συνολικά 667 γυναίκες και 333 άνδρες) είχαν απόψεις και συμπεριφορές που ευνοούν τη βία, όπως η επίκριση των θυμάτων και η πεποίθηση ότι η βία από στενό σύντροφο είναι «ιδιωτικό» ζήτημα. Αυτό που προβληματίζει ακόμα περισσότερο είναι ότι το 50% των

συμμετεχόντων προσώπων συμφώνησαν με δηλώσεις που συγχωρούν τη χρήση βίας υπό ορισμένες συνθήκες, όπως για τη «διόρθωση» ορισμένων συμπεριφορών (Andronikou, A., Erotokritou, K., & Hadjiharalambous, D., 2012: 195). Για παράδειγμα, αν η γυναίκα είναι ντυμένη με έναν «ορισμένο» τρόπο που μπορεί να θεωρηθεί προκλητικός από τον σύντροφό της ή εάν η συμπεριφορά της είναι «παράταιρη». Συνολικά, τα ευρήματα αυτά υποδηλώνουν ότι οι εν λόγω αντιλήψεις και συμπεριφορές επιβάλλουν και διαιωνίζουν την επίκριση των θυμάτων, φαινόμενο το οποίο εμμένει στην κυπριακή κοινωνία, ιδιαίτερα όσον αφορά τη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Οι γυναίκες και τα κορίτσια φέρουν το βάρος των συμπεριφορών που οδηγούν σε διακρίσεις βάσει φύλου στις στενές σχέσεις τους, ενώ συχνά η βίαιη συμπεριφορά θεωρείται αποδεκτή.

Έχοντας υπόψη την αυξανόμενη χρήση των νέων τεχνολογιών και τη συνεχή έκθεση των εφήβων και των νέων στα οπτικοακουστικά μέσα και τη μουσική, υπάρχουν περιορισμένα δεδομένα και έρευνες στο πλαίσιο της Κύπρου που εξετάζουν τους συνδέσμους μεταξύ της πατριαρχικής έμφυλης στάσης και της ανοχής/αποδοχής της ΒΒΦ στις εφηβικές σχέσεις. Η έρευνα και τα δεδομένα είναι ακόμη πιο σπάνια όσον αφορά τον ρόλο των οπτικοακουστικών μέσων και της μουσικής από την άποψη αυτή. Βάζοντας στο προσκήνιο τη σπουδαιότητα των ερευνών και την κατανόηση του επιπέδου και των μορφών επηρεασμού των εφήβων στην Κύπρο από τη ΒΒΦ, η παρούσα μελέτη στοχεύει στη διερεύνηση της επίδρασης των στερεοτύπων φύλου από οπτικοακουστικά μέσα και μουσική στη στάση των νεαρών κοριτσιών και αγοριών. Επιπλέον, η μελέτη αποσκοπεί να εκθέσει την έκταση της ανοχής μεταξύ εφήβων ως προς την ΒΒΦ και να αναλύσει τις εν λόγω συμπεριφορές υπό το πρίσμα του κοινωνικοπολιτισμικού τους πλαισίου. Τέλος, η μελέτη παρέχει μια σειρά κρίσιμων συστάσεων για τη χρήση της μουσικής και οπτικοακουστικών μέσων για την πρόληψη της ΒΒΦ και για την ανάπτυξη μιας συνεκτικής πολιτικής αναφορικά με την εκπαίδευση για την ισότητα των φύλων στην Κύπρο.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Κατά πρώτον, οι στόχοι της παρούσας μελέτης:

- Η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων για τις στάσεις και συμπεριφορές των κοριτσιών και των αγοριών ηλικίας 12 έως 18 ετών σχετικά με την ισότητα των φύλων και τη ΒΒΦ.
- Η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων σε σχέση με τον αντίκτυπο των στερεοτύπων φύλου από τα οπτικοακουστικά μέσα και τη μουσική στις στάσεις και τις συμπεριφορές κοριτσιών και αγοριών, στο βαθμό που σχετίζονται με τη ΒΒΦ.
- Η αξιολόγηση των αναγκών των εκπαιδευτικών και άλλων επαγγελματιών της εκπαίδευσης ώστε να συνεργαστούν με τα κορίτσια και τα αγόρια για την πρόληψη της ΒΒΦ.
- Ο καθορισμός προτεραιοτήτων για μελλοντικές ενέργειες, η ενίσχυση της ικανότητας των εκπαιδευτικών και των επαγγελματιών της εκπαίδευσης να αποτρέπουν τη ΒΒΦ μεταξύ των νέων και η προώθηση της ευαισθητοποίησης και της χειραφέτησης των αγοριών και των κοριτσιών.

Η ερευνητική μεθοδολογία προκαθορίστηκε και συμφωνήθηκε μεταξύ των εταίρων του έργου για να διασφαλιστεί η συνοχή μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών. Η μεθοδολογία περιέλαβε τόσο ποιοτικές όσο και ποσοτικές μεθόδους. Η εμπειρική έρευνα περιλαμβάνει: 1) Μια ποσοτική έρευνα που στοχεύει κορίτσια και αγόρια, 2) ομάδες εστίασης με κορίτσια και αγόρια και 3) ομάδες εστίασης με εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες της εκπαίδευσης.

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΕΡΕΥΝΑ

Η θεωρητική έρευνα των πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων πραγματοποιήθηκε πριν και κατά τη διάρκεια της συλλογής ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων, ανασκοπώντας σε προηγούμενες εθνικές μελέτες, καθώς και σε βασικά έγγραφα πολιτικής και νομικά έγγραφα που αναφέρονται στη ΒΒΦ μεταξύ εφήβων.

ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στόχος της έρευνας ήταν η ποσοτικοποίηση του αντίκτυπου των στερεοτύπων φύλου από τα οπτικοακουστικά μέσα και τη μουσική στις στάσεις και τις συμπεριφορές των αγοριών και των κοριτσιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε σχέση με τη ΒΒΦ. Το δείγμα της έρευνας δεν είναι καθαυτό αντιπροσωπευτικό και επομένως δεν μπορούμε να αντλήσουμε συγκεκριμένα συμπεράσματα από αυτά τα ευρήματα. Ωστόσο, σε συνδυασμό με τα ποιοτικά στοιχεία που συλλέχθηκαν μέσω των ομάδων εστίασης, καθώς και τα δευτερεύοντα δεδομένα, εντοπίσαμε ορισμένες γενικές τάσεις που μπορούν να δώσουν βάση στις δραστηριότητες του έργου.

86 μαθητές/μαθήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (48 κορίτσια και 33 αγόρια), ηλικίας 12-18 ετών, συμμετείχαν στην ποσοτική έρευνα. Οι συμμετέχοντες/-ουσες ήταν μαθητές και μαθήτριες που συγκεντρώθηκαν από τρία δημόσια σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, από την ευρύτερη περιφέρεια της Λευκωσίας. Τα σχολεία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως αστικά και ημιαστικά.

Total	Sex	Sex2	Sex3	Age	Age2
	Male	Female	Other	12~15	16~18
86	33	48	5	55	31

Τα ερωτηματολόγια καταρτίστηκαν από την κοινοπραξία του έργου και τροποποιήθηκαν ανάλογα με τις ανάγκες ώστε να αντανakλούν το εθνικό πλαίσιο. Για την Κύπρο, το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε στα Ελληνικά και διανεμήθηκε στους/στις μαθητές/μαθήτριες κατόπιν έγκρισης του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης) και των διευθυντών/-τριών των σχολείων. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε έντυπη μορφή σε μαθητές/μαθήτριες που φοιτούσαν στα τρία σχολεία και είχαν λάβει συγκατάθεση από γονείς/κηδεμόνες. Οι συνεδρίες για τη διανομή των ερωτηματολογίων προγραμματίστηκαν μετά από συντονισμό με εκπαιδευτικούς κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Ο χρόνος για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου διήρκεσε περίπου 20 λεπτά, μετά από μια ενημερωτική συνεδρία σχετικά με το έργο και μια πρόσκληση προς τους/τις μαθητές/μαθήτριες να συμμετάσχουν στις επερχόμενες δραστηριότητες το επόμενο ακαδημαϊκό έτος.

ΟΜΑΔΕΣ ΕΣΤΙΑΣΜΕΝΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΜΕ ΕΦΗΒΟΥΣ-/ΕΣ

Στόχος των ομάδων εστίασης ήταν να λάβουν ποιοτικές πληροφορίες όσον αφορά τον αντίκτυπο των στερεοτύπων φύλου από οπτικοακουστικά μέσα και τη μουσική στις στάσεις και τις συμπεριφορές των κοριτσιών και των αγοριών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε σχέση με τη ΒΒΦ.

Στις ομάδες εστίασης συμμετείχαν κορίτσια και αγόρια (ηλικίας 12-13 ετών) από ημιαστικά δημόσια σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στην Ομάδα Εστίασης 1 συμμετείχαν έξι έφηβες που φοιτούσαν στο πρώτο έτος του γυμνασίου. Στην Ομάδα Εστίασης 2 συμμετείχαν έξι έφηβοι/-ες (τρία κορίτσια, τρία αγόρια), που φοιτούσαν στο δεύτερο έτος του γυμνασίου. Στην Ομάδα Εστίασης 3 συμμετείχαν οκτώ έφηβοι/-ες (τέσσερα κορίτσια, τέσσερα αγόρια), που φοιτούσαν στο πρώτο έτος του γυμνασίου.

Ο οδηγός για τις ομάδες εστίασης καταρτίστηκε και συμφωνήθηκε μεταξύ της κοινοπραξίας του έργου, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί συνοχή σε βασικά θέματα συζήτησης. Στη συνέχεια, ο οδηγός των ομάδων εστίασης προσαρμόστηκε σύμφωνα με το εθνικό πλαίσιο και μεταφράστηκε στα Ελληνικά. Η άδεια δόθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου. Οι ομάδες εστίασης οργανώθηκαν σε συνεργασία

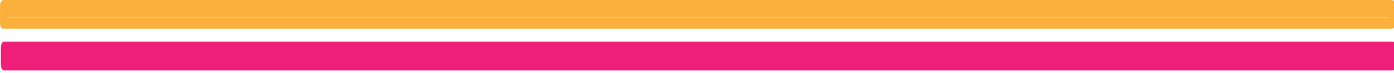
με εκπαιδευτικούς και διευθυντές/διευθύντριες των σχολείων, μετά από γραπτή συγκατάθεση των γονέων/κηδεμόνων. Η συμμετοχή των εφήβων στην ομάδα εστίασης ήταν εθελοντική και βασιζόταν στην προηγούμενη συγκατάθεση, κατόπιν ενημέρωσης, είτε από τους νόμιμους κηδεμόνες είτε από τα ίδια τα παιδιά/νέους/-ες. Πριν την υπογραφή της επιστολής συγκατάθεσης, οι έφηβοι/-ες και οι κηδεμόνες τους ενημερώθηκαν για τους στόχους και τις δραστηριότητες του έργου και τον σκοπό της συμμετοχής τους. Πληροφορήθηκαν ότι η συμμετοχή ήταν εθελοντική και ότι θα μπορούσαν να αποσύρουν ανά πάσα στιγμή τη συμμετοχή τους χωρίς συνέπειες. Οι κανονισμοί περί της προστασίας δεδομένων κοινοποιήθηκαν επίσης στους/στις συμμετέχοντες/-ουσες και στους γονείς/κηδεμόνες τους. Πληροφορήθηκαν ότι οι απόψεις τους θα παραμείνουν εμπιστευτικές και ότι η ανωνυμία τους ήταν εξασφαλισμένη. Συγκατάθεση κατόπιν ενημέρωσης ελήφθη και για την καταγραφή των συζητήσεων της ομάδας εστίασης. Τις ομάδες εστίασης καθοδήγησαν δύο ερευνήτριες, μία εκ των οποίων καθοδηγούσε τη συζήτηση, ενώ η άλλη ήταν υπεύθυνη για τη λήψη σημειώσεων και την τεχνική υποστήριξη.

ΟΜΑΔΕΣ ΕΣΤΙΑΣΜΕΝΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΜΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ο στόχος των ομάδων εστίασης με εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες εκπαίδευσης ήταν να αξιολογήσουν τις ανάγκες των εκπαιδευτικών και των άλλων επαγγελματιών εκπαίδευσης που εργάζονται με εφήβους/-ες σχετικά με την πρόληψη της ΒΒΦ.

Συστάθηκαν τρεις ομάδες εστίασης με εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες εκπαίδευσης, όλες σε αγροτικά δημόσια σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην περιφέρεια της Λευκωσίας (Ομάδες Εστίασης 1 & 2). Στην Ομάδα Εστίασης 1 συμμετείχαν εννέα γυναίκες και δύο άνδρες και στην Ομάδα Εστίασης 2 έξι γυναίκες και ένας άνδρας. Στην Ομάδα Εστίασης 3 συγκεντρώθηκαν 9 γυναίκες, επαγγελματίες εκπαίδευσης από διάφορα τμήματα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, καθώς και διοργανώτριες δραστηριοτήτων για νέους, εκπαιδευτριες και καθηγήτριες. Οι ερευνήτριες επεδίωξαν την καλύτερη δυνατή ισορροπία μεταξύ φύλων για τη συμμετοχή στις ομάδες εστίασης.

Ο οδηγός για τις ομάδες εστίασης καταρτίστηκε και συμφωνήθηκε μεταξύ της κοινοπραξίας του έργου, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί συνοχή στα βασικά θέματα της συζήτησης. Στη συνέχεια, ο οδηγός των ομάδων εστίασης προσαρμόστηκε σύμφωνα με το εθνικό πλαίσιο και μεταφράστηκε στα Ελληνικά. Η άδεια για τη διεξαγωγή της έρευνας ελήφθη από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου και υπογράφηκαν έντυπα συγκατάθεσης από όλα τα πρόσωπα που συμμετείχαν. Οι ομάδες εστίασης οργανώθηκαν σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς και τους/τις διευθυντές/διευθύντριες των σχολείων. Πριν την υπογραφή του εντύπου συγκατάθεσης, οι εκπαιδευτικοί ενημερώθηκαν σχετικά με τους στόχους και τις δραστηριότητες του ερευνητικού έργου, τον σκοπό της συμμετοχής τους, τη δυνατότητα ανάκλησης της συμμετοχής τους ανά πάσα στιγμή χωρίς συνέπεια και τη χρήση

των δεδομένων που ελήφθησαν. Οι κανονισμοί περί της προστασίας δεδομένων κοινοποιήθηκαν επίσης στα πρόσωπα που συμμετείχαν. Ενημερώθηκαν ότι οι απόψεις τους θα παραμείνουν εμπιστευτικές και ότι η ανωνυμία τους ήταν εξασφαλισμένη. Τις ομάδες εστίασης καθοδήγησαν δύο ερευνήτριες, μία εκ των οποίων καθοδηγούσε τη συζήτηση, ενώ η άλλη ήταν υπεύθυνη για τη λήψη σημειώσεων και την τεχνική υποστήριξη.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΗΣΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Για τη συμπερίληψη ενδιαφερομένων εκπαιδευτικών και μαθητών/μαθητριών, η δειγματοληψία έλαβε σκόπιμα χώρα μέσω της μεθόδου «χιονοστιβάδας», χρησιμοποιώντας βασικές επαφές της ερευνητικής ομάδας για την προσέγγιση εκπαιδευτικών και σχολείων. Οι εκπαιδευτικοί που είχαν ήδη συμμετάσχει σε προγράμματα σχετικά με την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση, κλήθηκαν να φέρουν σε επαφή το MIGS με διευθυντές/διευθύντριες σχολείων. Οι διευθυντές/διευθύντριες των σχολείων και οι εκπαιδευτικοί διευκόλυναν την ένταξη μαθητών/μαθητριών για να συμμετάσχουν τόσο στο ερωτηματολόγιο όσο και στις ομάδες εστίασης.

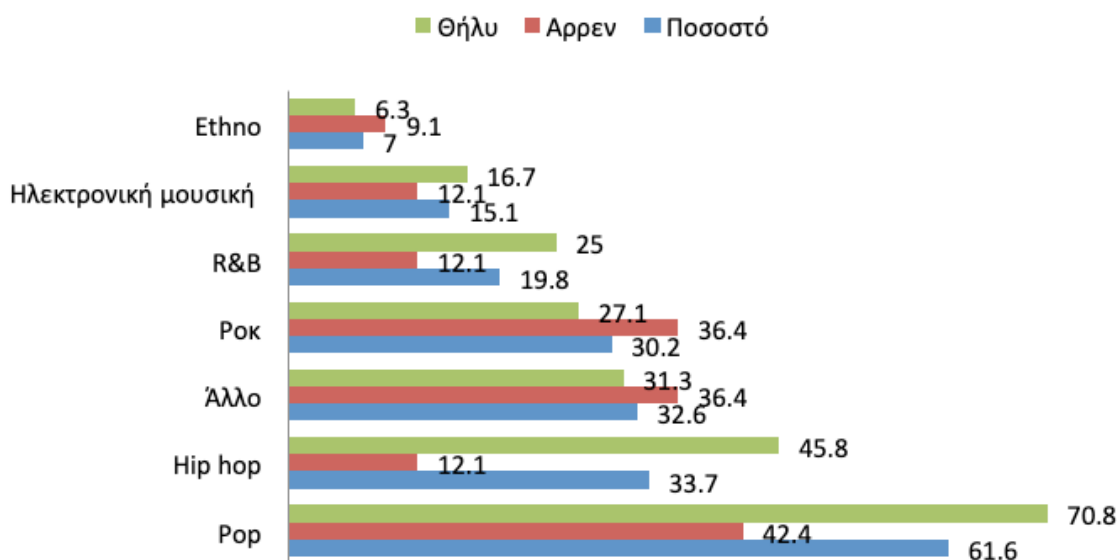
Οι εκπαιδευτικοί εντάχθηκαν μέσω της διοίκησης του σχολείου, με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών που έδρασαν ως πρόσωπα επικοινωνίας. Ζητήθηκε από τη διεύθυνση του σχολείου να μοιράσει την πρόσκληση συμμετοχής και το έντυπο συγκατάθεσης στους/στις εκπαιδευτικούς.

Καταβλήθηκε κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στις ομάδες εστίασης να είναι ισόρροπη όσον αφορά τα φύλα. Οι συζητήσεις της ομάδας εστίασης τόσο για μαθητές/μαθήτριες όσο και για εκπαιδευτικούς διήρκεσαν περίπου 90 λεπτά.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Το δείγμα των μαθητών/μαθητριών που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, αναφορικά με το φύλο και την ηλικία τους (N=86), μπορεί να αναλυθεί ως εξής: 38,4% αγόρια, 55,8% κορίτσια και 5,8 άλλο. Η μέση ηλικία του δείγματος είναι 14,86 έτη. Το ποσοστό των παιδιών ηλικίας 12-15 ετών είναι 64% και 36% για τα παιδιά ηλικίας 16-18 ετών. Τα δύο τρίτα του δείγματος προήλθαν από αγροτικές περιοχές της επαρχίας της Λευκωσίας και το ένα τρίτο από την αστική Λευκωσία.

Τι είδος μουσικής ακούς;

Γράφημα 1. Είδη προτιμώμενης μουσικής

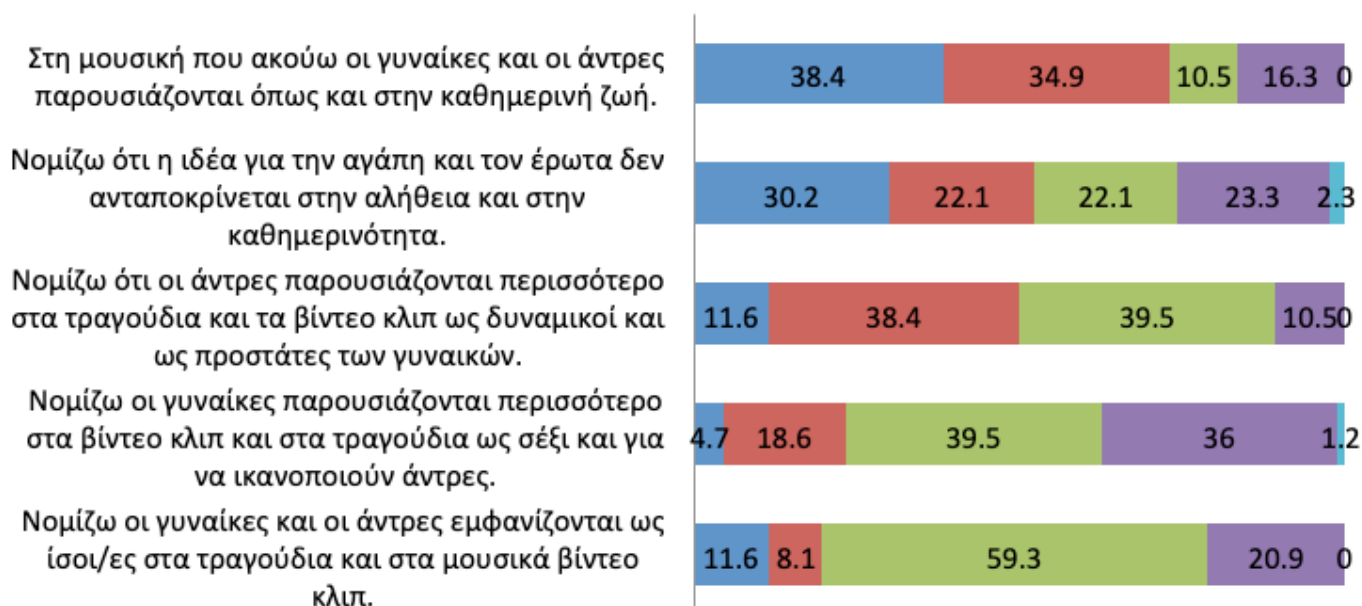
Οι μαθητές/μαθήτριες κλήθηκαν να υποδείξουν το αγαπημένο είδος μουσικής τους από τη λίστα, συμπεριλαμβανομένων ειδών όπως ροκ, ηλεκτρονική μουσική, ποπ, χιπ-χοπ, R&B, παραδοσιακή και άλλα. Η πιο κοινή απάντηση ήταν η ποπ (61,6%), και στη συνέχεια η χιπ-χοπ (33,7%), άλλα (32,6%), ροκ (30,2%) και R&B (12,1%). Τα «άλλα» περιελάμβαναν κλασική, τζαζ, μέταλ, ραπ, τραπ, κέι-ποπ, χάουζ, παραδοσιακά ελληνικά είδη (π.χ. έντεχνα και ρεμπέτικα) και βυζαντινή μουσική.

Η πιο ελκυστική πτυχή της μουσικής για τους/τις μαθητές/μαθήτριες είναι ο ρυθμός (80,2%) και ακολουθούν οι στίχοι (72,1%), γεγονός που υποδηλώνει ότι άλλες πτυχές όπως ο τραγουδιστής ή η τραγουδίστρια, τα μουσικά βίντεο και η εικόνα (όπως η εμφάνιση του/της τραγουδιστή/τραγουδίστριας) δεν έχουν την ίδια σημασία. Μόνο το 26,7% των εφήβων δήλωσε ότι ακούει μουσική επειδή θεωρεί ελκυστικό/-ή τον/την τραγουδιστή/τραγουδίστρια. Στο 25,6% αρέσουν τα μουσικά βίντεο των τραγουδιών και το 5,8% βρίσκει ελκυστική την εμφάνιση του τραγουδιστή ή της τραγουδίστριας. Τα αποτελέσματα αντικατοπτρίζουν ότι αυτό που έχει σημασία είναι ο ρυθμός, το πάθος και η ενέργεια των ερμηνευτών, δηλαδή η ικανότητα να μεταδίδουν το συναίσθημα στο κοινό.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΕΚΦΥΛΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ποια είναι η γνώμη σου για τις πιο κάτω δηλώσεις;

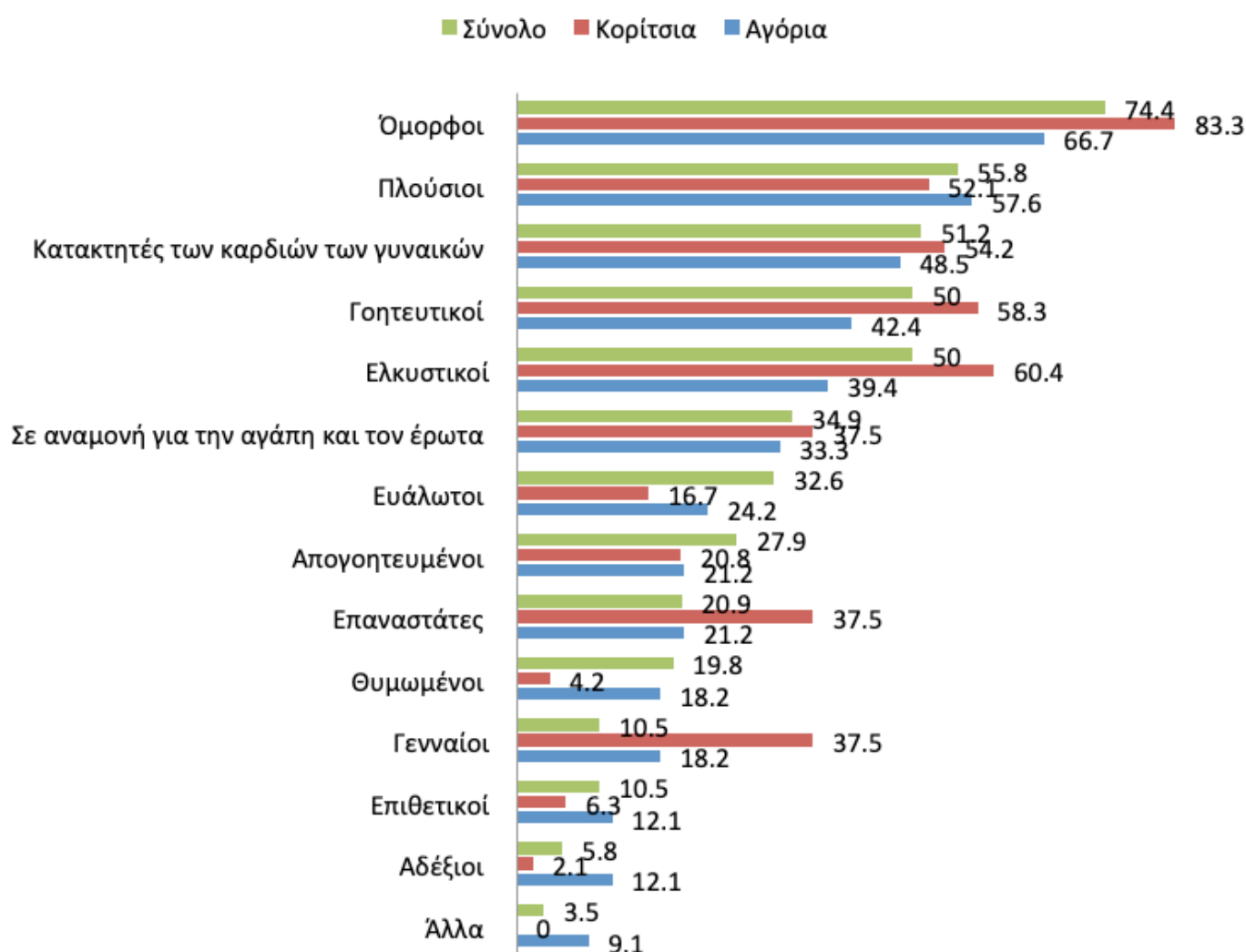
■ Δεν ισχύει ■ Μάλλον δεν ισχύει ■ Μάλλον ισχύει ■ Ισχύει ■ ΔΑ

Γράφημα 2. Οι απόψεις των εφήβων σχετικά με την αναπαράσταση του φύλου στα τραγούδια και τα βίντεο

Οι απόψεις των εφήβων σχετικά με την αναπαράσταση των ανδρών και των γυναικών στα τραγούδια παρουσιάζονται στο Γράφημα 2. Η πλειοψηφία των μαθητών και μαθητριών –χωρίς μεγάλες διαφορές μεταξύ των φύλων– πιστεύει ότι οι άνδρες και οι γυναίκες εκπροσωπούνται εξίσου σε τραγούδια και μουσικά βίντεο. Όσον αφορά την παρουσίαση γυναικών και ανδρών σε τραγούδια και βίντεο, οι μαθητές/μαθήτριες γενικά παρατήρησαν ότι οι γυναίκες ήταν σέξι και ευχάριστες για τους άνδρες, ενώ οι άνδρες ήταν ισχυροί και προστατευτικοί για τις γυναίκες. Η πιο συχνή άποψη φαίνεται να είναι η σκέψη ότι ο τρόπος που οι άντρες, οι γυναίκες και η αγάπη παρουσιάζονται στα τραγούδια και στα μουσικά βίντεο δεν αντιστοιχούν στην πραγματικότητα και την καθημερινή ζωή.

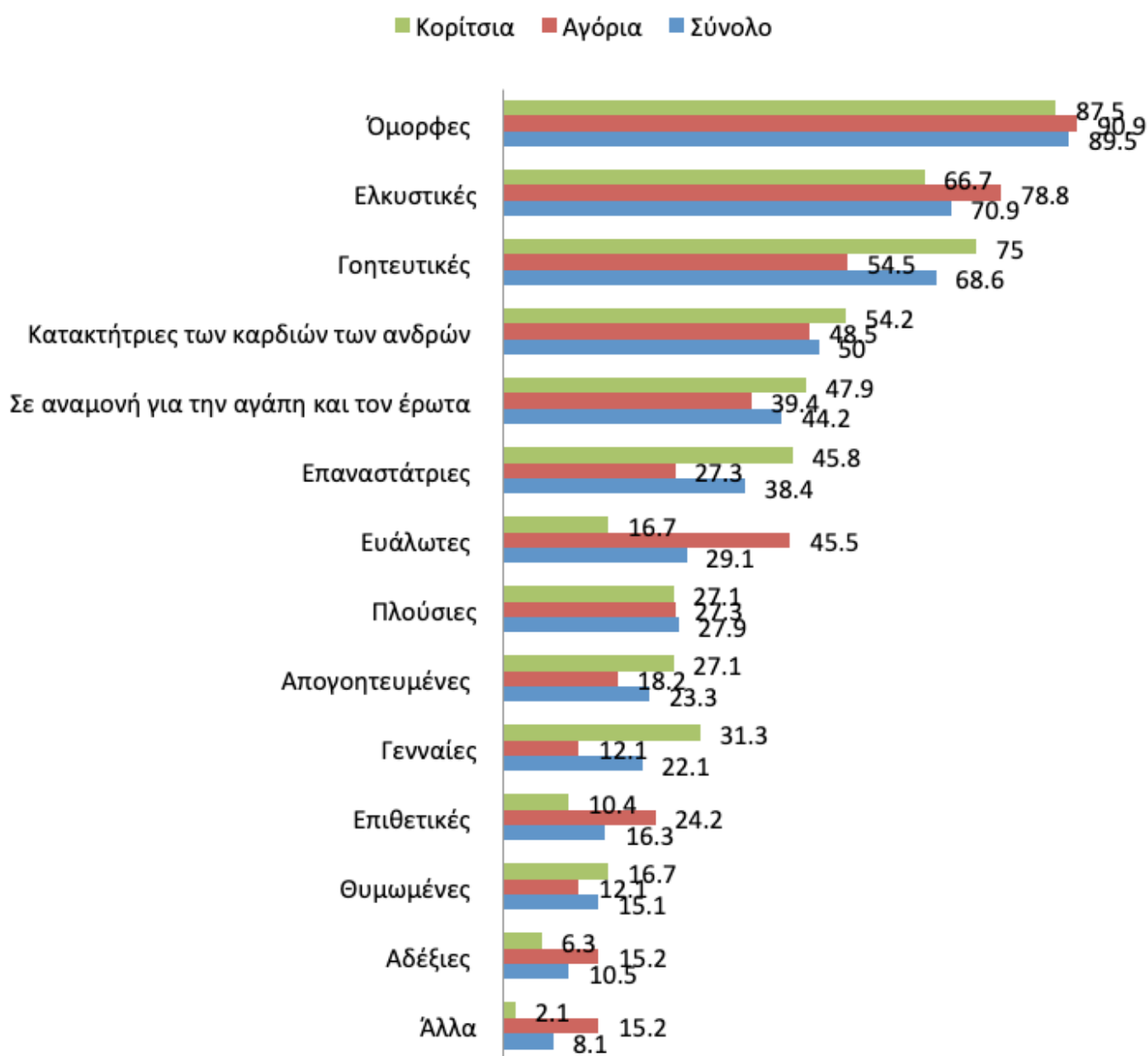
Ποια είναι η γνώμη σας για το πώς οι άντρες παρουσιάζονται στα τραγούδια και τα βίντεο;

Γράφημα 3. Οι απόψεις σχετικά με την αναπαράσταση των αντρών στα τραγούδια και τα βίντεο

Σύμφωνα με τους/τις μαθητές/μαθήτριες, οι άντρες παρουσιάζονται σε τραγούδια και μουσικά βίντεο ως όμορφοι (74,4%), πλούσιοι και ισχυροί (55,8%), καρδιοκατακτητές των γυναικών (50%), ελκυστικοί (50%), σεξουαλικοί (51.2%) και επαναστάτες (32,6%). Οι πιο συχνές απαντήσεις αντιστοιχούν σε στερεοτυπικά και κοινωνικά κατασκευασμένα αρσενικά χαρακτηριστικά.

Ποια η γνώμη σας για το πώς παρουσιάζονται οι γυναίκες στα τραγούδια και τα βίντεο;

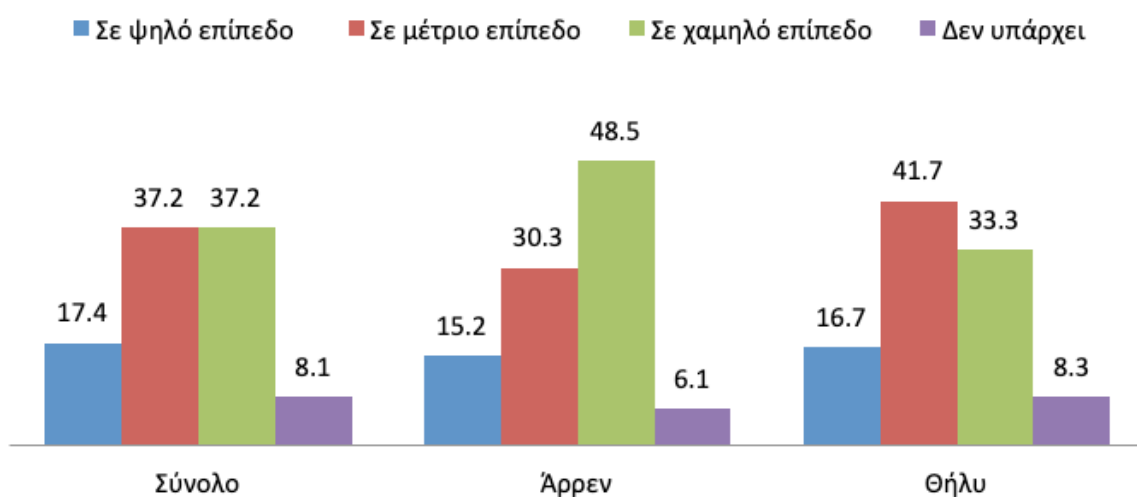

Γράφημα 4. Οι απόψεις σχετικά με την αναπαράσταση των γυναικών στα τραγούδια και τα βίντεο

Από την άλλη πλευρά, όπως φαίνεται στο Γράφημα 4, η πιο συχνή απάντηση σχετικά με την παρουσίαση των γυναικών σε βίντεο και τραγούδια ήταν όμορφη (89,5%), σεξουαλική (70,9%), ελκυστική (68,6%), καρδιοκατακτήτρια των αντρών (50%) και σε αναμονή της αγάπης (44,2%). Είναι ενδιαφέρον ότι υπάρχει σημαντική διαφορά στις αντιλήψεις των κοριτσιών και των αγοριών όσον αφορά τα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τον ρόλο του φύλου των γυναικών και τα θηλυκά χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, το 45,8% των κοριτσιών θεώρησε ότι οι γυναίκες στα βίντεο και τα τραγούδια παρουσιάζονταν ως επαναστάτριες, σε σύγκριση με το 38,4% των αγοριών που έχουν αυτή τη γνώμη. Ομοίως, το 31,3% των κοριτσιών θεώρησε ότι οι γυναίκες στα βίντεο και τα τραγούδια ήταν γενναίες, σε σύγκριση με μόνο 12,1% των αγοριών. Αντίθετα, το 45,5% των αγοριών είχε την άποψη ότι οι γυναίκες παρουσιάζονται ως ευάλωτες, ενώ μόνο το 16,7% των κοριτσιών είχε αυτή την άποψη. Αυτή η διαφορά στην αντίληψη αποκαλύπτει την αντιφατική φύση των μηνυμάτων και των εννοιών που αντιλαμβάνονται τα αγόρια και τα κορίτσια.

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΒΙΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ

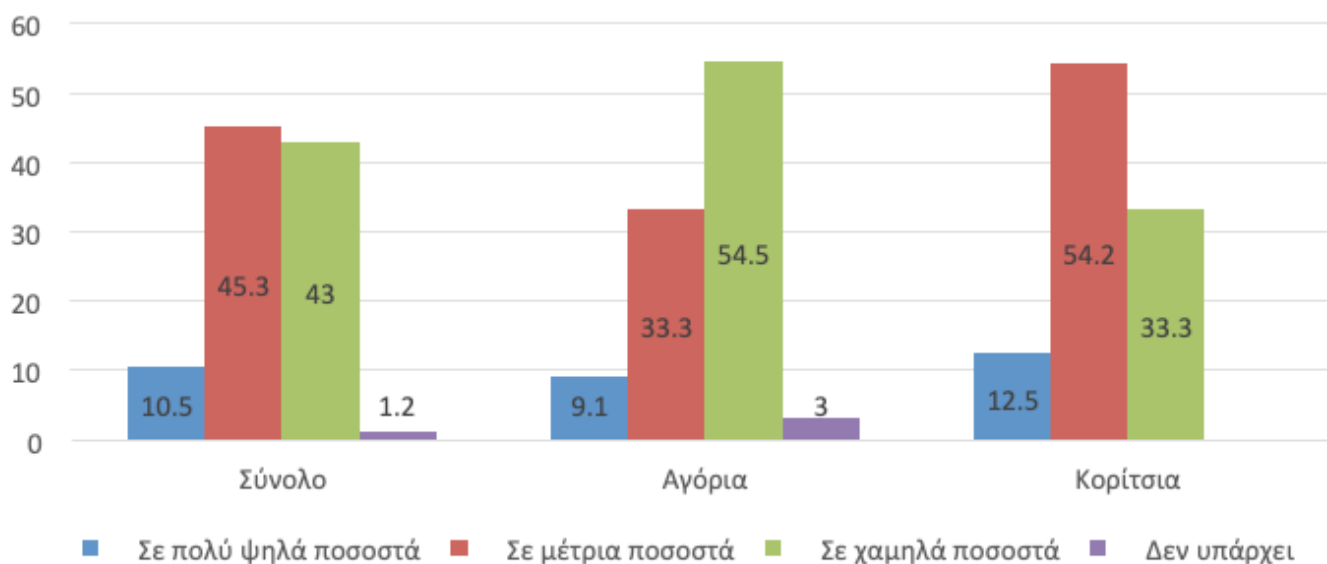
Νομίζω ότι στην Κύπρο η ανισότητα μεταξύ γυναικών και αντρών είναι

Graph 5. Perceptions of gender inequality in Cyprus

Όταν ερωτήθηκαν για την ανισότητα των φύλων στην Κύπρο, το 74,4% των εφήβων απάντησε ότι πιστεύουν πως τα επίπεδα ανισότητας των φύλων είναι μέτρια προς χαμηλά.

Νομίζω ότι τα περιστατικά βίας κατά των γυναικών είναι

Γράφημα 6. Οι αντιλήψεις για τη συχνότητα της βίας κατά των γυναικών στην Κύπρο

Όσον αφορά τη βία κατά των γυναικών στην Κύπρο, τα κορίτσια πιστεύουν ότι η συχνότητα είναι μέτρια (54,2%) προς χαμηλή (33,3%). Τα αγόρια πιστεύουν ότι η συχνότητα είναι χαμηλή (54,5%) έως μέτρια (33,3%). Αυτά τα στατιστικά στοιχεία οφείλονται ίσως στην ηλικιακή ομάδα των κοριτσιών και των αγοριών, πράγμα που σημαίνει ότι δεν έχουν ακόμη εκτεθεί στις κοινωνικές συνθήκες και τις προσδοκίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην απασχόληση, όπου εμμένουν τόσο ο έμφυλος διαχωρισμός όσο και το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των δύο φύλων.

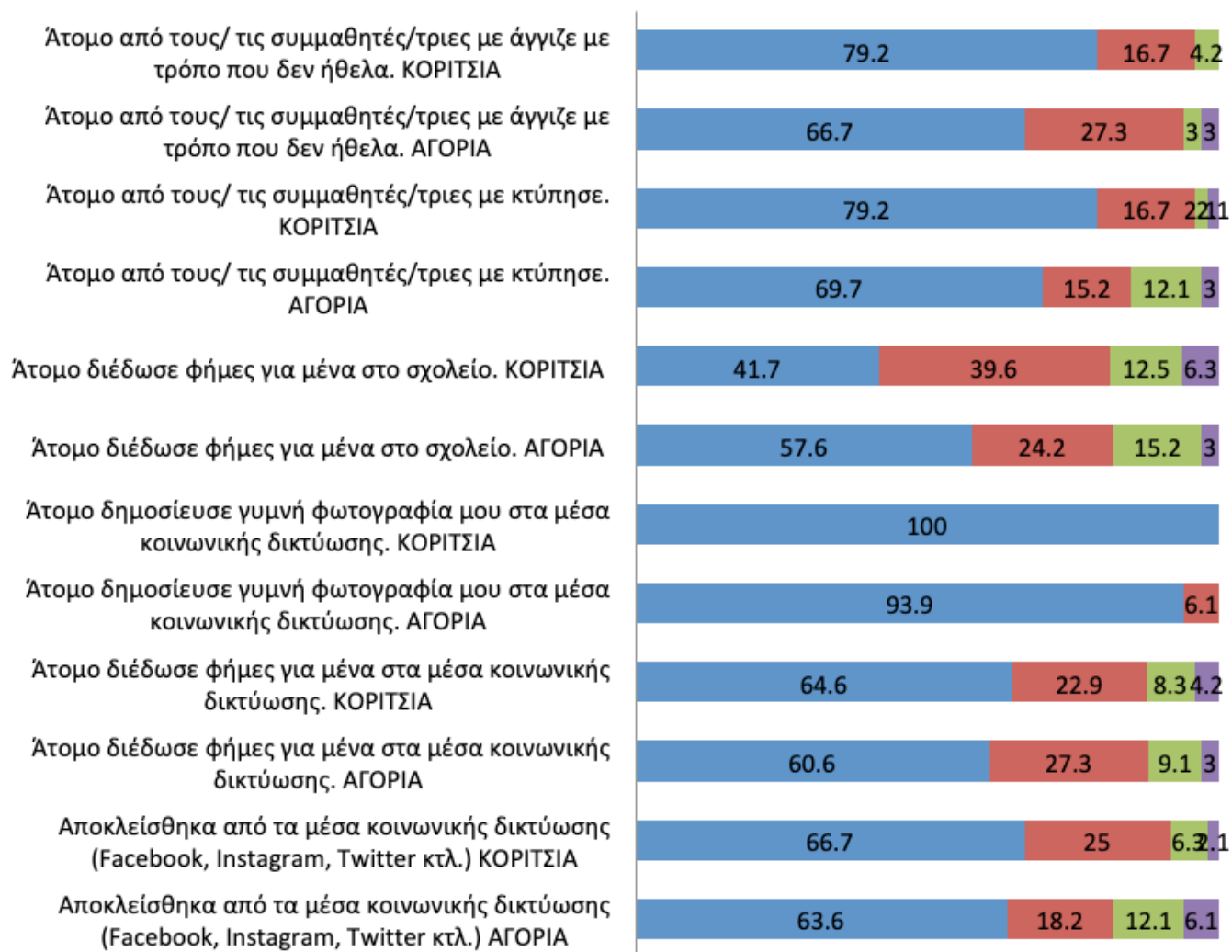
ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΒΙΑΣ

Απαντήσεις σχετικά με προσωπική εμπειρία κακοποίησης παρουσιάζονται στον Πίνακα 4. Η πλειοψηφία των εφήβων απάντησε ότι ποτέ δεν είχαν υποστεί κακοποίηση. Οι μορφές κακοποίησης που περιγράφονται σε αυτόν τον πίνακα ως σπάνια ή μερικές φορές συμπεριλαμβάνουν: διάδοση φημών για μένα στο σχολείο (με υψηλότερη συχνότητα μεταξύ των κοριτσιών), διάδοση φημών για μένα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αποκλεισμός από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αυτές οι καταστάσεις μπορούν να ομαδοποιηθούν σε διαδικτυακή βία, ενδοσχολική βία συνομήλικων, σωματική και σεξουαλική βία.

Η πιο συνηθισμένη κατάσταση που παρατηρείται είναι η διάδοση φημών για τα κορίτσια στο σχολείο (κορίτσια 48,4%, αγόρια 42,4%). Όσον αφορά τις μορφές διαδικτυακής κακοποίησης, η πλειονότητα των εφήβων απάντησε

Πόσο συχνά αντιμετωπίσες διαφορετικές μορφές βίας ή κακοποίησης;

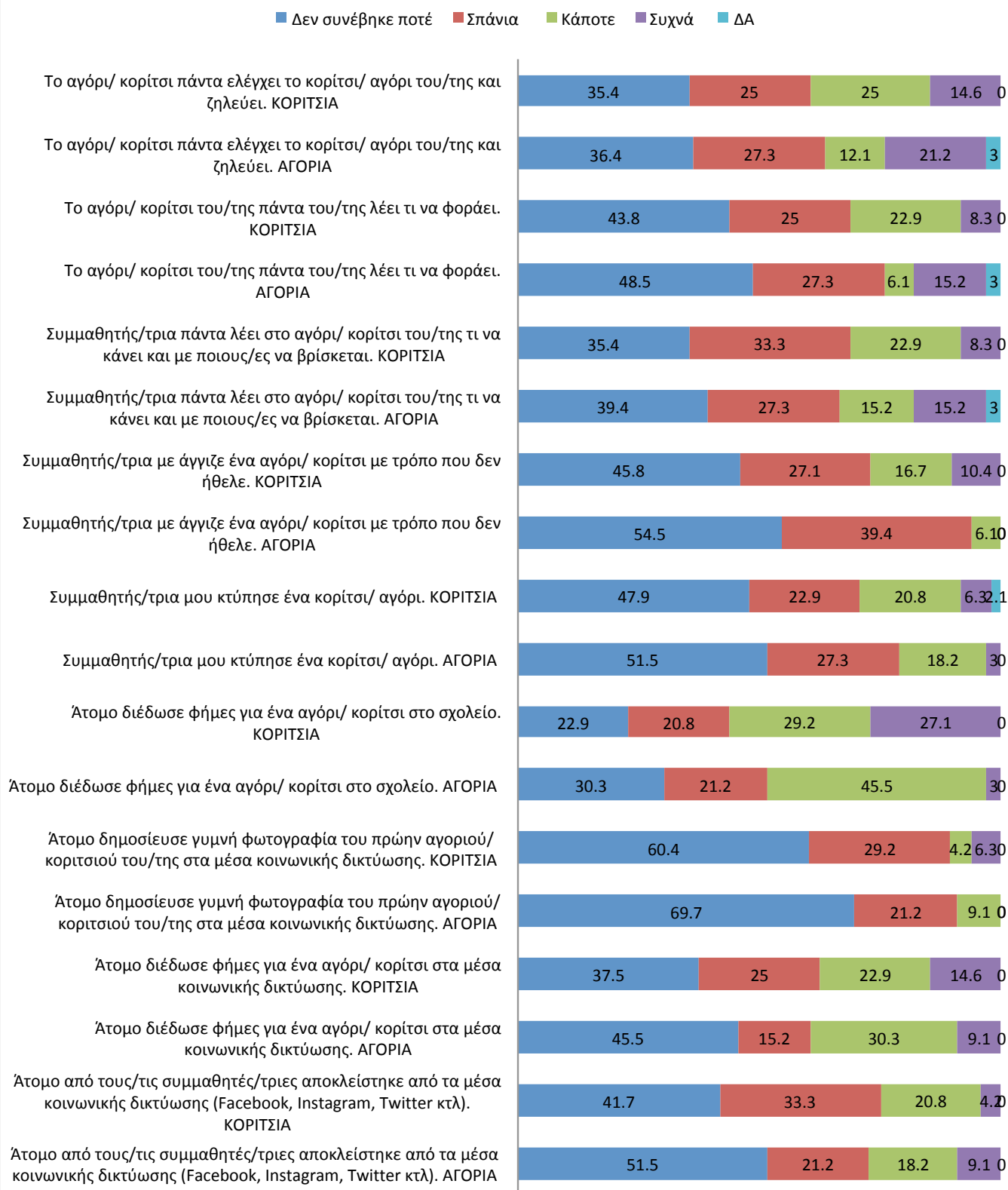
■ Δεν συνέβηκε ποτέ ■ Σπάνια ■ Κάποτε ■ Συχνά

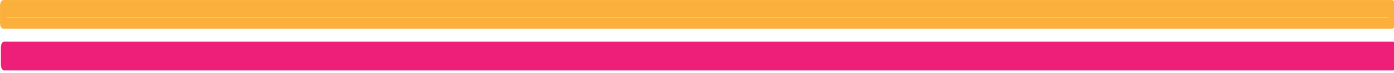
Γράφημα 7. Η προσωπική εμπειρία κακοποίησης των εφήβων

ότι δεν συνέβη ποτέ. Ειδικά όσον αφορά τις αναρτήσεις γυμνών φωτογραφιών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όλα τα κορίτσια και το 93,9% των αγοριών απάντησαν ότι δεν τους συνέβη ποτέ. Εμπειρίες όπως: διαδόθηκαν φήμες για μένα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (σπάνια 24,4% και μερικές φορές 9,3%) και αποκλείστηκα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (σπάνια 23% και μερικές φορές 8,1%) είχαν σχετικά ομοιογενή ποσοστά συχνότητας συνολικά.

Πόσο συχνά γίνεσαι μάρτυρας διάφορων μορφών βίας ή κακοποίησης;

Γράφημα 8. Οι έφηβοι ως μάρτυρες κακοποίησης/βίας

Η μαρτυρία κακοποίησης και βίας φαίνεται να είναι μια πιο διαδεδομένη κατάσταση σύμφωνα με τον Πίνακα 8. Οι μορφές κακοποίησης στις οποίες γίνονται συχνά μάρτυρες οι έφηβοι/-ες περιλαμβάνουν τη βία συνομήλικων (δηλαδή οι φήμες που διαδίδονται στο σχολείο), την ηλεκτρονική βία συνομήλικων (δηλαδή οι φήμες που διαδίδονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης) και τις σχέσεις ελέγχου (δηλαδή η συμπεριφορά ελέγχου ενός συντρόφου). Οι τύποι βίας που παρατηρούνται μερικές φορές περιλαμβάνουν την ηλεκτρονική βία συνομήλικων (δηλαδή φήμες που διαδίδονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αποκλεισμός από αυτά), βία συνομήλικων (δηλαδή φήμες που διαδίδονται στο σχολείο), σχέσεις ελέγχου. Στη σεξουαλική βία (δηλαδή ανεπιθύμητες επαφές) σπάνια υπήρξε μάρτυρας.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΜΕ ΕΦΗΒΟΥΣ/-ΕΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

Όλα τα πρόσωπα που συμμετείχαν δήλωσαν ότι η μουσική παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή τους και ότι ακούνε καθημερινά. Όταν τους ζητήθηκε να αναφέρουν τα έξι αγαπημένα τους τραγούδια (τρία στην εθνική τους γλώσσα και τρία σε ξένες γλώσσες), διάλεξαν κυρίως τραγούδια στα ελληνικά και τα αγγλικά. Όσον αφορά το είδος της μουσικής που ακούνε, αναφέρθηκε μια πληθώρα τραγουδιών που αντιπροσωπεύουν μια ποικιλία μουσικών ειδών. Η πλειοψηφία εξήγησε ότι θέλει να ακούει συγκεκριμένα είδη μουσικής ανάλογα με τη διάθεσή τους στη δεδομένη στιγμή.

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: Ακούω διάφορα είδη τραγουδιών ανάλογα με τη συναισθηματική μου κατάσταση. Όταν είμαι ερωτευμένη, ακούω διεθνή ποπ τραγούδια που μιλούν για την αγάπη και τις σχέσεις. Όταν είμαι λυπημένη, ακούω τραγούδια που έχουν αργό ρυθμό και μελαγχολικούς στίχους.

Ειδική αναφορά έγινε στη δημοφιλή ποπ μουσική, καθώς αντιπροσωπεύει ένα μεγάλο αριθμό ειδών και έχει ευρεία αποδοχή. Υπήρχαν επίσης αναφορές στην κεί-ποπ, ροκ, ραπ, τραπ, χέβι μέταλ, στο ελληνόφωνο ροκ και τη λαϊκή παραδοσιακή μουσική. Μόνο ένας συμμετέχων περιελάμβανε κλασική μουσική στη λίστα του.

Όταν ρωτήθηκαν ποια στοιχεία της μουσικής τους προσελκύουν περισσότερο, οι μαθητές/μαθήτριες ανέφεραν έναν συνδυασμό στοιχείων. Οι στίχοι, το νόημα και ο ρυθμός του τραγουδιού καθώς και η ερμηνεία/εμφάνιση του/της καλλιτέχνη/-ιδας αναφέρθηκαν ως τα πιο σημαντικά στοιχεία. Άλλα στοιχεία περιελάμβαναν τη φωνή του τραγουδιστή ή της τραγουδίστριας και το βίντεο κλιπ. Έγινε μια εις βάθος συζήτηση γύρω από την έννοια των στίχων και το θέμα των τραγουδιών. Τα αγόρια στην Ομάδα 2 έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στην αξία και τη σημασία των στίχων. Ένιωσαν ότι στο σημερινό μουσικό περιβάλλον, τα τραγούδια στερούνται ουσιαστικών στίχων.

Αγόρι, Γυμνάσιο, Κύπρος: Τα παλιότερα τραγούδια έχουν περισσότερο νόημα σε σύγκριση με τα σημερινά τραγούδια. Για παράδειγμα η «Ρόζα» του Μητροπάνου, το «It's my life» του Jon Bon Jovi...

Αγόρι, Γυμνάσιο, Κύπρος: Ακούω λαϊκή παραδοσιακή ελληνική μουσική και ελληνόφωνο ροκ που μιλάει για το νόημα της ζωής [...] Ακούω επίσης χέβι μέταλ και ροκ γιατί οι στίχοι προάγουν την ανεξαρτησία και είναι βγαλμένοι από τη ζωή. Αισθάνομαι ότι με εκφράζουν περισσότερο.

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΦΥΛΟΥ

Οι ερευνήτριες επέλεξαν αρχικά τρία βίντεο για να παρακολουθήσουν οι μαθητές/μαθήτριες, έτσι ώστε να δώσουν ερέθισμα για ομαδική συζήτηση: Βίντεο 1- [I love the way you lie](#) του Eminem και της Rihanna, Βίντεο 2- [Animals](#) των Maroon 5 και Βίντεο 3 [Kariola se miso](#) («Καριόλα σε μισώ») του Έλληνα ποπ τραγουδιστή, Χρήστου Δάντη. Έχοντας υπόψη το ηλικιακό χάσμα μεταξύ ερευνητριών και μαθητών/μαθητριών, οι ερευνήτριες διατηρούσαν μια αντανakλαστική και ευέλικτη προσέγγιση, ενθαρρύνοντας τους μαθητές και τις μαθήτριες να μοιραστούν τις σκέψεις που θεωρούσαν ότι είχαν σχέση με τη συζήτηση.

Οι μαθητές/μαθήτριες σε όλες τις ομάδες εστίασης ενθαρρύνονταν επίσης να δώσουν παραδείγματα από βίντεο που έχουν παρακολουθήσει, γεγονός που εμπλούτισε τη συζήτηση και κατέστησε το θέμα πιο οικείο για αυτούς/ές. Η συζήτηση, επομένως, εξελίχθηκε με τα τραγούδια και τα βίντεο που πρότειναν οι μαθητές/μαθήτριες και όχι αυτά που επέλεξαν αρχικά οι ερευνήτριες. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι τα κορίτσια που συμμετείχαν στην Ομάδα Εστίασης 1 δήλωσαν ότι δεν παρακολουθούν γενικά μουσικά βίντεο, αλλά μόνο εκείνα τα τραγούδια που τους αρέσουν. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι επεσήμαναν πως κάποια από τα αγαπημένα τους τραγούδια μερικές φορές έχουν περιεχόμενο που δεν είναι κατάλληλο για την ηλικία τους ή/και είναι προσβλητικό για τις γυναίκες. Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα που δόθηκε από κάποιες μαθήτριες ήταν το ποπ/χορευτικό/σύγχρονο R&B τραγούδι [Swalla](#) (με συμμετοχή της Nicki Minaj και του Ty Dolla \$ign) του Jason Derulo. Εξήγησαν ότι τους αρέσει ο ρυθμός του τραγουδιού, αλλά θεώρησαν ότι το βίντεο ήταν «ακατάλληλο», «κακό» και «προκλητικό».

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: Αυτό το μουσικό βίντεο [Swalla] μας δίνει το μήνυμα ότι οι γυναίκες πρέπει να είναι όμορφες, να ντύνονται προκλητικά, να χορεύουν, να κάνουν σεξουαλικές πράξεις και κινήσεις, να είναι γυμνές για να προσελκύσουν τους άντρες και την προσοχή τους [...] Οι άντρες δεν προβάλλονται έτσι. Προβάλλονται με ένα θετικό τρόπο ακόμα κι αν είναι ανόητοι.

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: Οι άντρες μιλάνε. Οι γυναίκες κάνουν μόνο ό,τι τους λένε να κάνουν. Οι άνδρες έχουν αυτοπεποίθηση. Οι γυναίκες είναι υποδεέστερες. Οι γυναίκες μόνο δείχνουν το κορμί τους.

Στα αγόρια της Ομάδας 3 άρεσε ιδιαίτερα το χιπ χοπ/ραπ τραγούδι [Gucci gang](#) του Li'l Pump. Οι στοίχοι του συγκεκριμένου τραγουδιού περιέχουν χυδαιότητες και αναφορές στην αγορά σεξ και ναρκωτικών. Στο βίντεο κλιπ οι άνδρες παρουσιάζονται ως επαναστατικοί, πλούσιοι (π.χ. οδηγούν ακριβά αυτοκίνητα), ισχυροί και οι γυναίκες παρουσιάζονται ως ακραία θηλυκές, σεξουαλικές και παθητικές.

Αγόρι, Γυμνάσιο, Κύπρος: Ένας πλούσιος άντρας μπορεί να έχει πολλές γυναίκες.

Ωστόσο, στη διάρκεια της συζήτησης προέκυψε ότι δεν γνώριζαν πως ο όρος «τραπ» αναφέρεται σε μέρη όπου γίνεται διακίνηση ναρκωτικών. Παρόλα αυτά, τα αγόρια φαινόταν να συμπαθούν αυτό το συγκεκριμένο είδος, επειδή θεωρούσαν ότι ήταν ριζοσπαστικό και «κουλ».

Ένα άλλο παράδειγμα που συζητήθηκε από τα πρόσωπα που συμμετείχαν στην ομάδα εστίασης ήταν το βίντεο [Animals](#) των Maroon 5. Οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες εξέφρασαν την άποψη ότι το βίντεο είναι «ανατριχιαστικό», καθώς δείχνει το κρέας που κρέμεται σε ένα κρεοπωλείο και ο τραγουδιστής τραγουδάει κόβοντας κομμάτια κρέατος ενώ κατασκοπεύει τη γυναίκα που του αρέσει. Η γυναίκα παρουσιάζεται ως σέξι, όμορφη, παθητική και περιμένει την αγάπη. Οι στίχοι του τραγουδιού περιλαμβάνουν φράσεις όπως: «τρέφομαι με σένα», «σε κυνηγάω και σε τρώω ζωντανή», «όπως τα ζώα», «μπορώ να σε μυρίσω από μακριά» και «δεν μπορείς να μείνεις μακριά από εμένα». Τα πρόσωπα στις Ομάδες εστίασης 2 και 3, αν και δεν γνώριζαν όλους τους στοίχους, δήλωσαν ότι παρατήρησαν μια ζωώδη απεικόνιση των σεξουαλικών αναγκών και της εξουσίας των ανδρών, τα οποία θεώρησαν ότι δικαιολογούν τη βία ως πράξη αγάπης.

Συνοψίζοντας, οι μαθητές/μαθήτριες που συμμετείχαν στις ομάδες εστίασης συζήτησαν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά των γυναικών και των ανδρών, όπως απεικονίζονται στα μουσικά βίντεο, τα οποία αναγνώρισαν ως στερεότυπα φύλου.

Χαρακτηριστικά των μουσικών βίντεο	
Άντρες/αγόρια	Γυναίκες/κορίτσια
Αρσενικό, καλοντυμένος, ισχυρός, δυνατός, ώριμος σεξουαλικά (με πολλές γυναίκες ή μπορεί να αγοράζει γυναίκες), πλούσιος, ανεξάρτητος, κυνηγός, ζωώδεις ανάγκες.	Θηλυκό, γυμνή, πορνοστάρ, υποτιμημένη, αδύναμη, σκύλα, σέξι, θύμα/θήραμα, όμορφη, σεξουαλικό αντικείμενο, υπηρετεί τον άντρα, προκλητική.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες εντόπισαν το συνολικό υποδεέστερο καθεστώς των γυναικών και το κυρίαρχο καθεστώς των ανδρών στις απεικονίσεις των μέσων, αλλά κυρίως στα προαναφερθέντα μουσικά βίντεο. Συγκεκριμένα, οι άντρες κυριαρχούσαν, παρουσιάζοντας το σώμα τους με τρόπους που επιδείκνυαν τα χρήματα και την εξουσία τους, ειδικά στις γυναίκες. Αντίθετα, οι γυναίκες παρουσιάζονταν ως υποδεέστερες των αντρών, συχνά φορούσαν ελάχιστα ρούχα (π.χ. μπικίνι), φέρονταν σαν μωρά (π.χ. κρατώντας γλειφιτζούρια), χωρίς ανεξαρτησία και με την ανάγκη προστασίας, με μια γενική έμφαση στο σώμα τους και την εμφάνισή τους (ομορφιά). Συνολικά οι μαθήτριες ήταν σε θέση να προσδιορίσουν τις βασικές πτυχές της ανισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών και τους στερεοτυπικούς ρόλους των φύλων που προωθούνται από τα μουσικά βίντεο. Αυτά τα αποτελέσματα ευθυγραμμίζονται με προηγούμενες μελέτες που ανακάλυψαν ότι οι γυναίκες απεικονίζονται στο MTV με υποτιμητικό τρόπο (Seidman, 1992· Vincent et al, 1987). Αυτά τα στοιχεία αποκαλύπτουν ότι παρά την πρόοδο που έχουν κάνει οι γυναίκες ως προς την ισότητα στην κοινωνία, ο ευκαίριος αντίκτυπος στις στερεοτυπικές αναπαραστάσεις του φύλου στη λαϊκή κουλτούρα και, στην προκείμενη περίπτωση, στο βασίλειο των μουσικών

βίντεο, παραμένει απογοητευτικός. Έτσι αντικατοπτρίζονται τα στερεότυπα του φύλου που παρουσιάζονται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία συμβάλλουν στη διαίωνιση του σεξισμού, του μισογυνισμού και της ΒΒΦ στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο της Κύπρου και εκτός αυτής.

«ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΟ» ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Έλαβε επίσης χώρα μια εις βάθος συζήτηση σχετικά με το πώς οι έφηβες καθορίζουν και κατανοούν τη λέξη «προκλητικό». Μια γενική απροθυμία παρατηρήθηκε όσον αφορά την ερμηνεία του τι ακριβώς καθιστά το βίντεο ενός συγκεκριμένου τραγουδιού (π.χ. Swalla) «ακατάλληλο» και «προκλητικό». Οι μαθήτριες της Ομάδας Εστίασης 1 αναφέρθηκαν πιο λεπτομερώς στο γεγονός ότι οι γυναίκες ήταν γυμνές και οι κινήσεις του σώματός τους, οι χειρονομίες και οι εκφράσεις του προσώπου τους ήταν σεξουαλικές – τις οποίες θεώρησαν «ακατάλληλες» για ακροατήριο μικρής ηλικίας. Οι μαθήτριες χρησιμοποιούσαν μονίμως τις λέξεις «προκλητικό» και «κακό» για να δείξουν ότι το περιεχόμενο (ειδικά η χορογραφία και οι κινήσεις του σώματος) μπορεί να προκαλέσουν ανεπιθύμητη σεξουαλική συμπεριφορά.

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: [...] η χορογραφία και η κινησιολογία τους δεν είναι σωστή. Ο τρόπος που κινούνται... Είναι κακά πρότυπα... Για παράδειγμα ο μικρός μου αδερφός δεν μπορεί να το παρακολουθήσει αυτό γιατί μπορεί να τον παρακινήσει σε άσχημες συμπεριφορές... Τέτοιες εικόνες δεν πρέπει να τις βλέπουν παιδιά.

Η συζήτηση επεσήμανε πιο ξεκάθαρα τις δομές της θηλυκότητας και της αρρενωπότητας και τις υποκείμενες διαφορές στις απεικονίσεις του ρόλου των ανδρών και των γυναικών.

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: Ένα αγόρι που βγαίνει με πολλά κορίτσια θεωρείται κουλ και όμορφος. Τα αγόρια δεν κατακρίνονται γι' αυτό. Ένα κορίτσι που αναζητά την προσοχή από πολλά αγόρια θεωρείται σκύλα.

Επίσης αποκάλυψε τις στερεοτυπικές στάσεις και την «επίκριση του θύματος» εκ μέρους των κοριτσιών σχετικά με τη σεξουαλική παρενόχληση. Συγκεκριμένα, κάποιες δικαιολόγησαν τη σεξουαλική βία, επικαλούμενες τον τρόπο που μια γυναίκα ντύνεται ή συμπεριφέρεται.

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: [...] αλλά τις περισσότερες φορές, οι γυναίκες είναι αυτές που ενεργούν προκλητικά με τον τρόπο που ντύνονται ή με τις κινήσεις τους για να τραβήξουν την προσοχή των ανδρών... Είναι σαν να το θέλουν.

Η γενική απροθυμία των κοριτσιών, ίσως λόγω αμηχανίας, να διατυπώσουν τις έννοιες της υπερβολικής σεξουαλικοποίησης και της αντικειμενοποίησης των γυναικών και των κοριτσιών ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα. Η αισχύνη, η αμηχανία και η ντροπή να εξηγηθεί τι συνιστά «προκλητική» συμπεριφορά και οι αντιληπτές συνέπειές

της δείχνουν ότι τα στερεότυπα φύλου, το σεξ και η σεξουαλικότητα δεν συζητούνται ανοιχτά μεταξύ κοριτσιών και αγοριών στο πλαίσιο του σχολείου. Πολιτισμικά και κοινωνικά η σεξουαλικότητα και οι ρόλοι των φύλων είναι ταμπού και δεν συζητούνται ανοιχτά, στοιχεία που αντανakλούν το γεγονός ότι η Κύπρος παραμένει μια ιδιαίτερα πατριαρχική, συντηρητική κοινωνία. Οι μαθητές/μαθήτριες φαίνονταν να καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια για να είναι πολιτικά ορθοί/-ές και απέφευγαν τυχόν εννοιολογικές αποχρώσεις, π.χ. κάνοντας βασικές διακρίσεις (καλό/κακό, εντάξει/όχι εντάξει), γεγονός που οδήγησε στη συνολική εντύπωση ότι είχαν ελλιπή ικανότητα αντίληψης και κριτικής σκέψης.

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Τα αγόρια και τα κορίτσια που συμμετείχαν στις ομάδες εστίασης είχαν επίσης την ευκαιρία να συζητήσουν τους τρόπους με τους οποίους η αγάπη και οι σχέσεις απεικονίζονται στους στίχους των τραγουδιών και τα μουσικά βίντεο. Δήλωσαν ότι το είδος της αγάπης που απεικονίζεται στα μουσικά βίντεο συχνά περιστρέφεται αποκλειστικά γύρω από το σεξ, ενώ φαίνεται επιφανειακή και υλιστική. Η πλειοψηφία των μαθητών και μαθητριών ήταν της γνώμης ότι η αγάπη, όπως απεικονίζεται σε μουσικά βίντεο σαν το Swalla και το Animals, είναι «ψεύτικη», μη υγιής και «άνιση».

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: *Η απεικόνιση της αγάπης σε αυτό το βίντεο δεν είναι αληθινή. Είναι ψεύτικη αγάπη.*

Αγόρι, Γυμνάσιο, Κύπρος: *Είναι άρρωστο. Ένας κανονικός άνθρωπος δεν δείχνει την αγάπη του με αυτόν τον τρόπο. Το κάνουν για περισσότερες προβολές (views) και προτιμήσεις (likes).*

Η συνολική τους εντύπωση ήταν ότι τέτοιες ερμηνείες δημιουργούνται για να προσελκύσουν προβολές και προτιμήσεις στις πλατφόρμες κοινωνικών μέσων όπως το YouTube. Επιπλέον, τα αγόρια και τα κορίτσια δήλωσαν ότι η αγάπη στους στίχους και τα βίντεο των τραγουδιών συχνά φαίνεται να είναι «ζωώδης», με επίκεντρο τις σεξουαλικές ανάγκες των ανδρών και την ευαισθησία των γυναικών. Οι μαθητές/μαθήτριες θεώρησαν ότι οι σχέσεις συχνά χαρακτηρίζονται από τον έλεγχο, τη ζήλια και τον ανταγωνισμό, χαρακτηριστικά που συχνά παρουσιάζονται ως έκφραση αγάπης.

Παρόλο που τα αγόρια συμφώνησαν συνολικά ότι το περιεχόμενο ήταν «ακατάλληλο» και προσβλητικό, θεώρησαν ότι εντούτοις αντανakλά πραγματικές σχέσεις που είναι επιφανειακές, άνισες και βασισμένες στο σεξ. Εξήγησαν ότι οι γυναίκες με «χαμηλότερα ηθικά πρότυπα» κάνουν σεξ για χρήματα ή παντρεύονται ηλικιωμένους για οικονομική ασφάλεια. Παρουσίασαν μια κατακερματισμένη εικόνα του γυναικείου ρόλου με βάση τα ριζωμένα στερεότυπα και τον σεξισμό. Είχαν αντιφατικές απόψεις για τις γυναίκες, τόσο ως ευάλωτα θύματα που θα έκαναν τα πάντα για την αγάπη, αλλά και ταυτόχρονα ως σεξουαλικά όντα με οικονομικά κίνητρα. Στην περίπτωση του

Swalla και του Gucci Gang, η πλειοψηφία των κοριτσιών στις ομάδες εστίασης είπαν ότι δεν τους άρεσαν τα βίντεο και τα θεώρησαν προσβλητικά για τις γυναίκες.

Στην περίπτωση του Animals, όπου ένας άντρας απεικονίζεται να παρακολουθεί την γυναίκα που του αρέσει, κάποιες συμμετέχουσες είπαν ότι μπορεί κάποιες φορές να είναι ρομαντικό να σε παρακολουθεί ένα αγόρι. Ταυτόχρονα, τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια αναγνώρισαν ότι η μη εμφανής παρακολούθηση ή παρενόχληση είναι ποινικό αδίκημα σε πολλές χώρες και πολλοί/-ές θεώρησαν ότι οι εικόνες που εμφανίζονται στο βίντεο (ο άνθρωπος που σφαγιάζει το κρέας και παρακολουθεί τη γυναίκα) ήταν «άρρωστες» και δεν ήταν αντιπροσωπευτικές των «πραγματικών» σχέσεων. Αναγνώρισαν επίσης ότι τα βίντεο αυτά συμβάλλουν στη διαιώνιση των στερεοτύπων του φύλου, των μη υγιών σχέσεων και της βίας με βάση το φύλο.

Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ

Όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες συμφώνησαν ότι ορισμένα τραγούδια και βίντεο θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά τη συμπεριφορά των εφήβων. Οι μαθήτριες της Ομάδας 1 επέμειναν ότι τα μουσικά βίντεο μπορούν να συμβάλουν στην επικίνδυνη και υπερβολικά σεξουαλικοποιημένη συμπεριφορά των νεαρών κοριτσιών.

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: Πιστεύω ότι τα αγόρια και τα κορίτσια μιμούνται αυτό που βλέπουν στα μέσα ενημέρωσης και τα βίντεο..

Σε ένα άλλο επίπεδο, οι μαθητές και οι μαθήτριες ήταν της άποψης ότι τα στερεότυπα του φύλου που προβάλλονται στα τραγούδια και τα μουσικά βίντεο αντικατοπτρίζουν αυτά που προβάλλονται ευρύτερα σε όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως σε δημοφιλείς τηλεοπτικές σειρές και διαφημίσεις. Εξέφρασαν την άποψη ότι τα βίντεο με σεξιστικό και μισογυνιστικό περιεχόμενο έχουν πολλές προβολές και προτιμήσεις επειδή αντανakλούν το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, δηλαδή αυτό που θέλει να δει το κοινό. Από την άλλη πλευρά, θεώρησαν ότι αυτές οι απεικονίσεις επηρεάζουν αρνητικά την καθημερινή ζωή των εφήβων, λόγω της εκτεταμένης εμβέλειας και της δημοτικότητας τους, όπως αποδεικνύεται από τον υψηλό αριθμό προβολών και προτιμήσεων. Στο σημείο αυτό, οι γυναίκες και τα κορίτσια μπορεί να αισθάνονται ότι πρέπει να ενεργούν με συγκεκριμένους στερεοτυπικούς τρόπους (π.χ. υπερβολικά σεξουαλικές και επικεντρωμένες στην εξωτερική εμφάνιση και την ομορφιά) προκειμένου να γίνουν αποδεκτές, αρεστές και αγαπητές.

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: Στο σχολείο μερικά κορίτσια ντύνονται και συμπεριφέρονται με σέξι τρόπο για να προσελκύσουν σεξουαλικά τα αγόρια. Μερικές στέλνουν φωτογραφίες και βίντεο σε αγόρια και ποζάρουν όπως κάνουν στα μουσικά βίντεο... πιστεύοντας ότι δεν θα το κοινοποιήσουν, και όταν τα αγόρια το κοινοποιούν σε όλο το σχολείο αυτό είναι πάρα πολύ ντροπιαστικό για τα κορίτσια.

Οι μαθήτριες εξέφρασαν την άποψη ότι οι νέοι και οι νέες συχνά δημιουργούν σχέσεις με βάση το χρήμα, την εμφάνιση και το σεξ, προκειμένου να γίνουν αποδεκτοί/-ές και να θεωρηθούν «κουλ» από τους συνομηλίκους τους. Συμφώνησαν ότι σε κάποιο βαθμό τα τραγούδια και τα βίντεο κλιπ μπορούν να συμβάλουν στην εξομάλυνση και τη διαιώνιση των στερεοτύπων του φύλου, της σεξουαλικής αντικειμενοποίησης των γυναικών και της βίας με βάση το φύλο. Εν κατακλείδι είναι προφανές ότι ο σεξισμός και ο μισογυνισμός ενσωματώνονται όλο και περισσότερο στη ζωή των εφήβων μέσω της ευρείας προσβασιμότητας στη μουσική και το συναφές οπτικοακουστικό περιεχόμενο.

ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΕ ΘΕΤΙΚΟ ΤΡΟΠΟ

Οι μαθητές/μαθήτριες έδωσαν επίσης παραδείγματα τραγουδιστών και τραγουδιστριών που παρουσιάζουν με θετικό τρόπο την αγάπη στη μουσική τους, όπως ο Δημήτρης Μητροπάνος, δημοφιλής παραδοσιακός Έλληνας τραγουδιστής. Αναλογιζόμενες τις ερμηνείες και το ταλέντο του Μητροπάνου, οι μαθήτριες της Ομάδας 1 τον χαρακτήρισαν ως «λεβέντη». Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια ανέφεραν ότι ο Μητροπάνος είναι λεβέντης επειδή χρησιμοποιεί το ταλέντο του για να μιλήσει για την αγάπη με ειλικρίνεια, θετικότητα και ευαισθησία, ακόμη και όταν αναφέρεται σε αγάπη που δεν είναι αμοιβαία. Οι συμμετέχοντες στην Ομάδα 3 θεώρησαν ανώτερο τον Μητροπάνο σε σχέση με τους μοντέρνους τραγουδιστές και τραγουδίστριες που μιλάνε για την αγάπη με «επιφανειακό και προσβλητικό τρόπο».

Ένα άλλο θετικό παράδειγμα που δόθηκε από τις Ομάδες 1 και 3 ως ένα τραγούδι και βίντεο που προβάλλει μια ρεαλιστική απεικόνιση της αγάπης και μιας υγιούς σχέσης, ήταν το τραγούδι [Perfect](#) του Ed Sheeran. Οι συμμετέχοντες/-ουσες θεώρησαν ότι αποτελεί θετικό παράδειγμα απεικόνισης μιας αμοιβαίας αγάπης, κοινών ονείρων και κοινού μέλλοντος. Αντίστοιχα, θεώρησαν ότι ο άνδρας και η γυναίκα στο βίντεο απεικονίζονται πιο ρεαλιστικά, με «κανονικά» ρούχα, και απολαμβάνουν καθημερινές δραστηριότητες από κοινού. Οι μαθητές/μαθήτριες θεώρησαν ότι το ζευγάρι απεικονιζόταν ισότιμα στη σχέση, ακόμα κι αν η αγάπη δεν ήταν πάντα αμοιβαία. Οι μαθήτριες ήταν της γνώμης ότι μπορούν να ταυτιστούν περισσότερο με αυτό το περιεχόμενο.

Τα αγόρια στην Ομάδα Εστίασης 2 δήλωσαν ότι η χέβι μέταλ μουσική όπως αυτή των AC/DC, Bon Jovi, Metallica και Iron Maiden, καθώς και παλιότερα παραδοσιακά ελληνικά τραγούδια όπως ο Νεοέλληνας του Πανούση και η Ρόζα του Μητροπάνου, έχουν «βαθύτερο νόημα» και ότι θα μπορούσαν να ταυτιστούν περισσότερο με τη μουσική αυτή παρά με τα δημοφιλή μοντέρνα είδη. Ως αίτια για τον εν λόγω διαχωρισμό, τα αγόρια ανέφεραν το γεγονός ότι τα θέματα που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή και τις εμπειρίες, καθώς και οι στίχοι σε αυτά τα τραγούδια, έχουν καλύτερα νοήματα και περισσότερο σεβασμό (π.χ. για την αγάπη, την ανεξαρτησία, τη χειραφέτηση, τη ζωή του κάθε ατόμου).

Το ζήτημα της περιορισμένης πρόσβασης στο διαδίκτυο στο σχολείο (ιδίως όσον αφορά το περιεχόμενο του YouTube) πυροδότησε μια αποκαλυπτική ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μαθητών και των μαθητριών σχετικά με τη σημασία της χρήσης της μουσικής και των οπτικοακουστικών μέσων ως εργαλείων. Αρχικά θεώρησαν ότι ο περιορισμός της πρόσβασης, ως αυτόνομο μέτρο, δεν συνέβαλε σημαντικά στην πρόληψη της ΒΒΦ στο σχολείο.

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: *Να προστατευτούμε από τι; Είμαστε εκτεθειμένες καθημερινά και παντού στα στερεότυπα και τη βία.*

Αγόρι, Γυμνάσιο, Κύπρος: *Ο περιορισμός της πρόσβασης στο διαδίκτυο και το YouTube είναι αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης στενόμυαλης πολιτικής του Υπουργείου Εκπαίδευσης. Είναι κολλημένοι στις παλιές μεθόδους...*

Αγόρι, Γυμνάσιο, Κύπρος: *Έχουμε μεγαλώσει με αυτά τα βίντεο κλιπ και γνωρίζουμε ότι υπάρχουν, οπότε θα πρέπει να είμαστε σε θέση να χειριστούμε τα στερεότυπα και τη βία. Πρέπει να είμαστε εκτεθειμένοι σε αυτό το πρόβλημα, ώστε να γνωρίζουμε πώς να αντιδράσουμε.*

Ως περισσότερο επικοινωνιακή μέθοδο, τόσο οι μαθήτριες όσο και οι μαθητές από την Ομάδα 3 θεώρησαν ότι αντί να περιορίζεται η πρόσβαση, η μουσική και τα οπτικοακουστικά μέσα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν θετικά κατά τη διάρκεια του μαθήματος ως εργαλείο διδασκαλίας και να ενσωματωθούν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών ώστε να ενθαρρύνουν τη συζήτηση και να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα στερεότυπα των φύλων και τη ΒΒΦ.

Κορίτσι, Γυμνάσιο, Κύπρος: *Θα πρέπει να μπορούμε να συζητάμε τις ανησυχίες μας με τους καθηγητές και τις καθηγήτριές μας για να μάθουμε. Το να μιλάμε για τα στερεότυπα του φύλου μόνο θεωρητικά δεν είναι αρκετό, επειδή με το που φεύγουμε από το σχολείο είμαστε εκτεθειμένες σε τέτοιου είδους περιεχόμενο, ακόμα και στις τηλεοπτικές σειρές.*

Αγόρι, Γυμνάσιο, Κύπρος: *Ευθύνη του σχολείου δεν είναι ο περιορισμός της πρόσβασης αλλά η ενθάρρυνση της συζήτησης και η μάθηση.*

Θεώρησαν ότι μικρό κομμάτι των εκπαιδευτικών δείχνουν προθυμία να ενσωματώσουν βίντεο και μουσική στις μεθόδους διδασκαλίας τους, λόγω της ακαμψίας των περισσότερων μαθημάτων του προγράμματος σπουδών, με εξαίρεση τη μουσική και την τέχνη, όπου υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΜΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΦΥΛΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Στις ομάδες εστίασης συμμετείχαν 27 εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και επαγγελματίες της εκπαίδευσης (24 γυναίκες και 3 άνδρες, όπως ενδεικτικά υπεύθυνοι/-ες χάραξης πολιτικής, διοργανωτές/διοργανώτριες δραστηριοτήτων για τη νεολαία και εκπαιδευτές/εκπαιδεύτριες). Οι καθηγητές των ομάδων εστίασης διδάσκουν μία ποικιλία μαθημάτων: Ελληνική Λογοτεχνία, Οικιακή Οικονομία, Γαλλικά, Σχέδιο και Τεχνολογία, Μουσική, Πληροφορική, Βιολογία, Επιστήμες, Φυσική και Μαθηματικά.

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών αναγνώρισε την επιμονή των στερεοτύπων φύλου και της ανισότητας των φύλων στο σχολικό περιβάλλον καθώς και στην κυπριακή κοινωνία.

Καθηγητής: *Η συμμόρφωση με τους ρόλους των φύλων μπορεί να αποτελέσει πρόκληση για πολλούς νέους και νέες, κυρίως επειδή στην Κύπρο υπάρχει μια τάση ομοιογένειας και όχι πλουραλισμού [...]*

Επίσης, σε γενικές γραμμές, αναγνώρισαν ότι οι έφηβοι/-ες στην Κύπρο ανατρέφονται με παραδοσιακό και πατριαρχικό τρόπο, ο οποίος αντανakλάται στους ρόλους, τις προσδοκίες και τις συμπεριφορές τους. Για να αναδειχθούν οι παγιωμένες συμπεριφορές και οι πεποιθήσεις των μαθητών/-τριών δόθηκαν παραδείγματα, όπως οι σεξιστικές και προσβλητικές εκφράσεις που χρησιμοποιούν τα αγόρια όταν απευθύνονται στις συμμαθήτριάς τους αλλά και στο γυναικείο προσωπικό (π.χ. στις καθαρίστριες). Άλλα παραδείγματα άκαμπτων ρόλων των φύλων περιλαμβάνουν το γεγονός ότι τα αγόρια περιμένουν από τα κορίτσια να καθαρίσουν την τάξη μετά το μάθημα και να διακοσμήσουν τους χώρους κατά τη προετοιμασία σχολικών εκδηλώσεων, ενώ τα αγόρια αναμένεται να βοηθήσουν κυρίως σε εργασίες που απαιτούν σωματική δύναμη. Όσον αφορά τη συμμετοχή και τη συμπεριφορά στην τάξη, τα κορίτσια είναι πιο πιθανό να συμμετάσχουν στη σχολική χορωδία, ενώ τα αγόρια προτιμούν να συμμετέχουν στην ορχήστρα. Παρατήρησαν επίσης απροθυμία εκ μέρους των αγοριών να συμμετάσχουν σε εργασίες που αφορούν τη μουσική και την τέχνη, αντικατοπτρίζοντας τον έμφυλο διαχωρισμό που εξακολουθεί να υπάρχει στις εκπαιδευτικές επιλογές.

Αναφέρθηκαν επίσης στον έμφυλο διαχωρισμό σε εξωσχολικές δραστηριότητες όπως το ποδόσφαιρο και άλλα αθλήματα, όπου τα αγόρια υπερεκπροσωπούνται ενώ, αντιστρόφως, τα κορίτσια αποθαρρύνονται να συμμετάσχουν. Οι εκπαιδευτικοί αναγνώρισαν ότι δεν λαμβάνουν πάντα ενεργό ρόλο στην πρόληψη των στερεοτύπων φύλου και στην ενθάρρυνση μιας δικαιότερης και ισότιμης κατανομής καθηκόντων και δραστηριοτήτων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών. Ένας λόγος γι' αυτό είναι ότι συχνά αισθάνονται ότι ο ρόλος τους είναι περιορισμένος και ότι τα οικογενειακά και κοινωνικά πρότυπα παίζουν κυρίαρχο ρόλο. Εξέφρασαν την άποψη ότι αυτό είναι επίσης αποτέλεσμα της κοινωνικοποίησης, των στερεοτυπικών πεποιθήσεων και συμπεριφορών των ίδιων των εκπαιδευτικών, που αντικατοπτρίζονται στο ευρύτερο κοινωνικό-πολιτιστικό πλαίσιο.

Καθηγητής: ... λόγω της μικρής κοινωνίας μας και επίσης λόγω των παραδοσιακών δομών, τα πρόσωπα που πρέπει να αναλάβουν δράση... στην πραγματικότητα κρατούν τα μάτια τους κλειστά..

Ένας καθηγητής μουσικής τόνισε ότι εάν τα αγόρια ενθαρρύνονταν από νεώτερη ηλικία να πειραματιστούν και να διερευνήσουν τις δεξιότητές τους στα μουσικά όργανα, στις παραδοσιακές και τις παραστατικές τέχνες, θα είχαν λιγότερη απροθυμία και ανασφάλειες σχετικά με τους ρόλους των φύλων και τις κοινωνικές προσδοκίες. Οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι τα αγόρια πρέπει να υπερβούν ένα σύνολο αυστηρότερων έμφυλων κανόνων, στάσεων και συμπεριφορών που σχετίζονται με τις προσδοκίες της κοινωνίας για την αρρενωπότητα. Οι εκπαιδευτικοί ήταν σε θέση να συσχετίσουν τους αυστηρούς έμφυλους ρόλους και κανόνες με την ανισότητα των φύλων και τις επίμονες σεξιστικές συμπεριφορές στην κυπριακή κοινωνία (π.χ. στη δημόσια και πολιτική ζωή, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης κ.λπ.). Αυτό καταδεικνύει ένα αυξημένο επίπεδο αντίληψης μεταξύ των συμμετεχόντων προσώπων σε σχέση με το πώς οι ρόλοι των φύλων προάγουν την άνιση κατανομή εξουσίας μεταξύ γυναικών και ανδρών.

ΒΙΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΦΥΛΟ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Οι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν διαφορετικές απόψεις σχετικά με τη ΒΒΦ μεταξύ των εφήβων. Μερικοί/-ές εκπαιδευτικοί αναγνώρισαν ότι η ΒΒΦ είναι ένα πρόβλημα μεταξύ εφήβων στο σχολικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, περιέγραψαν τα αγόρια ως πιο επιθετικά και βίαια σε σύγκριση με τα κορίτσια. Τα κορίτσια περιγράφηκαν ως επιρρεπή στη χρήση λεκτικής βίας αλλά και ικανά να χρησιμοποιήσουν φυσική βία εάν χρειαζόταν. Ωστόσο, επεσήμαναν ότι το μεγαλύτερο μέρος των εκπαιδευτικών γενικά δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη ΒΒΦ μεταξύ εφήβων και συνεπώς δεν λαμβάνουν ενεργό ρόλο για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των εν λόγω περιπτώσεων.

Καθηγήτρια: Βία μεταξύ εφήβων υφίσταται, αν και οι εκπαιδευτικοί μπορεί να μην το γνωρίζουν.

Οι εκπαιδευτικοί της Ομάδας 1 έδωσαν παραδείγματα βίας από στενούς συντρόφους σε εφηβικές ρομαντικές σχέσεις, όπως η πίεση των αγοριών στα κορίτσια για σεξουαλική επαφή, η διάδοση φημών, η εμπλοκή σε ανεπιθύμητη σεξουαλική επαφή, η επίκριση για το σώμα και η διάδοση γυμνών φωτογραφιών των συνομηλίκων κοριτσιών σε άλλους μαθητές και μαθήτριες.

Οι εκπαιδευτικοί της Ομάδας 2 θεώρησαν ότι η ΒΒΦ δεν είναι σοβαρό πρόβλημα στο δικό τους σχολείο. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της συζήτησης, μερικές καθηγήτριες παραδέχτηκαν ότι υπήρξαν περιπτώσεις κοριτσιών που δέχονταν ανεπιθύμητη επαφή από αγόρια. Οι εκπαιδευτικοί είτε απέρριψαν περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης προς τις μαθήτριες ως μεμονωμένα περιστατικά, είτε τα υποβάθμισαν λέγοντας ότι «τα αγόρια προσπαθούν απλά να τραβήξουν την προσοχή». Το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί επέμειναν ότι η βία μεταξύ εφήβων δεν αποτελεί πρόβλημα στο σχολείο τους, έδειξε ότι δεν αντιλαμβάνονται όλοι οι εκπαιδευτικοί τα περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης, όπως οι ανεπιθύμητες επαφές ή οι λεκτικές προσβολές, ως μορφές ΒΒΦ.

Μια καθηγήτρια έδωσε μια εξήγηση για την έλλειψη καταγγελιών για σοβαρά περιστατικά ΒΒΦ στο σχολείο: «... οι ρόλοι των φύλων είναι βαθιά ριζωμένοι και τα στερεότυπα εντυπώνονται από τα αγόρια και τα κορίτσια. Αυτό είναι κάτι που παρακολουθώ καθημερινά στην τάξη μου.» Συνέχισε, «... ο λόγος για τον οποίο κανείς δεν ξεκινά έναν καυγά ούτε πηγαίνει στον/στην σχολικό/-ή σύμβουλο ή στον/στην διευθυντή/διευθύντρια είναι επειδή οι ρόλοι των φύλων είναι τόσο εδραιωμένοι και ριζωμένοι», εννοώντας ότι τέτοιες συμπεριφορές θεωρούνται αποδεκτές ή/και κανονικές. Δεν υπήρξε ωστόσο συζήτηση για την ευθύνη του σχολείου να παρέχει στους μαθητές και τις μαθήτριες την ευκαιρία να καταγγέλλουν περιπτώσεις ΒΒΦ είτε μέσω των σχολικών πολιτικών είτε μέσω εύκολης, ιδιωτικής και εμπιστευτικής αλληλεπίδρασης εκπαιδευτικού με μαθητή/μαθήτρια.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΦΗΒΕΙΑ

Καθηγήτρια: *Η μουσική, το θέατρο και τα τεχνολογικά οπτικοακουστικά μέσα είναι ισχυρά εργαλεία που μας βοηθούν να μιλάμε την ίδια γλώσσα με τους έφηβους και τις έφηβες.*

Όλοι οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι η μουσική παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή των εφήβων και ότι αφιερώνουν πολύ από τον ελεύθερο χρόνο τους ακούγοντας μουσική. Πιστεύουν ότι τα αγόρια και τα κορίτσια ταυτίζονται με τη μουσική ανάλογα με την προσωπικότητα, τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους. Όσον αφορά τις μουσικές προτιμήσεις των μαθητών, οι εκπαιδευτικοί παρατήρησαν ότι οι έφηβοι και οι έφηβες ακούνε όλα τα είδη μουσικής και ότι δεν μπορούν να ξεχωρίσουν ένα προτιμώμενο είδος μουσικής, εκτός από την ποπ μουσική, η οποία φαίνεται να είναι πιο συνηθισμένη. Οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι οι έφηβοι και οι έφηβες δεν δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στους στίχους των τραγουδιών ούτε αναλογίζονται τα μηνύματα συγκεκριμένων τραγουδιών. Για παράδειγμα, τα αγόρια που ισχυρίζονται ότι ακούν ραπ και τραπ, δεν γνωρίζουν τους στίχους και το πλαίσιο της μουσικής (π.χ. «τραπ» αποκαλούνται οι τοποθεσίες όπου διακινούνται ναρκωτικά). Η γλώσσα φαίνεται επίσης να είναι ένας παράγοντας, καθώς οι μαθητές και οι μαθήτριες των ομάδων εστίασης ανέφεραν συχνά ότι αγνοούσαν το νόημα των αγαπημένων τους τραγουδιών στην αγγλική γλώσσα.

Οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι, παρά τα θετικά αποτελέσματα και τη σημασία που έχει η μουσική στην καθημερινή ζωή των εφήβων, η μουσική και τα οπτικοακουστικά μέσα μπορούν επίσης να αναπαράγουν και να

δισκωνίζουν τα στερεότυπα των φύλων. Κυριαρχούν οι σεξουαλικοποιημένες και στερεοτυπικές εικόνες, όπου οι γυναίκες απεικονίζονται ως αδύναμες, υποτακτικές και σεξουαλικοποιημένες (σεξουαλικά αντικείμενα) και οι άντρες απεικονίζονται ως υπέρμετρα αρρενωποί, ισχυροί (χρήματα και κύρος). Οι εκπαιδευτικοί εξέλαβαν τις άνισες αναπαραστάσεις των φύλων στα τραγούδια και τα μουσικά βίντεο ως αποτέλεσμα του ευρύτερου πλαισίου της ανισότητας των φύλων. Ένωσαν ότι τα οπτικοακουστικά μέσα μπορούν να απεικονίσουν και να ενθαρρύνουν τη βία, διότι συχνά δισκωνίζουν τα στερεότυπα των φύλων και ανθυγιεινές και επιβλαβείς συμπεριφορές (π.χ. χρήση ναρκωτικών, βία από στενούς συντρόφους, σεξουαλική παρενόχληση). Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε σε εικόνες και λεξιλόγιο με προσβλητικό χαρακτήρα για τις γυναίκες στην μουσική και σε μουσικά βίντεο και στην αρνητική τους επιρροή στις εφηβικές σχέσεις.

Καθηγητής: Σε κάποιες περιπτώσεις οι στοίχοι μεταμορφώνονται σε συμπεριφορά. Οι νέοι και οι νέες συχνά λαμβάνουν το μήνυμα ότι οι γυναίκες πρέπει να συμπεριφέρονται με σεξουαλικό τρόπο για να τραβήξουν την προσοχή.

Καθηγήτρια: Οι συμπεριφορές, όπου προκύπτει έλεγχος και ζήλια, που εμφανίζονται στους στίχους και τα βίντεο, συμβάλλουν στη γενική αιτιολόγηση της βίας και την επίκριση των θυμάτων.

Οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν επίσης ότι τα τραγούδια και τα μουσικά βίντεο επηρεάζουν την εφηβική συμπεριφορά και την εμφάνισή τους, δισκωνίζοντας το χάσμα των φύλων. Το περιεχόμενο ενθαρρύνει τη συμπεριφορά των κοριτσιών να ενεργούν σεξουαλικά για να τραβήξουν την προσοχή των αγοριών και των αγοριών να ενεργούν υπερβολικά αρρενωπά («μάτσο») για να προσελκύσουν τα κορίτσια.

Καθηγήτρια: Κατά τη διάρκεια των σχολικών διαλειμμάτων μια ομάδα κοριτσιών συναντιέται και μιμούνται μουσικά βίντεο. Ο τρόπος με τον οποίο κινούνται είναι σέξι και η συμπεριφορά τους είναι ίδια, σαν την Beyoncé... τα αγόρια μαζεύονται γύρω τους και τις παρακολουθούν.

Οι συμμετέχοντες/-ουσες επεσήμαναν την έλλειψη κριτικής σκέψης και την απουσία μέσων και μουσικής παιδείας στο σχολείο. Δεδομένου ότι η εμπεριστατωμένη μουσική και σεξουαλική διαπαιδαγώγηση απουσιάζουν από το γενικό σχολικό πρόγραμμα σπουδών, οι μαθητές και οι μαθήτριες καταλήγουν σε ανικανότητα ανάλυσης των μηνυμάτων στα μέσα και τη μουσική, ενώ δεν κατανοούν τον πιθανό αντίκτυπο για τις στάσεις και τις συμπεριφορές στις σχέσεις των φύλων και τις στενές σχέσεις. Το εκπαιδευτικό σύστημα φαίνεται να είναι προσανατολισμένο στην απόδοση, δεδομένου ότι προάγει την ευπρέπεια, την υπακοή και την παθητικότητα αντί ενός συστήματος που θα προσανατολιζόταν στα παιδιά, που θα προωθούσε τον σεβασμό, τη δημιουργική έκφραση, την προσωπική εξέλιξη και την ενεργή δράση των πολιτών.

Ενώ οι εκπαιδευτικοί πράγματι αναγνώρισαν τα εδραιωμένα στερεότυπα φύλου και τον σεξισμό που αντανakλούσαν συχνά τα τραγούδια και η μουσική, αλλά και μέσω των κοινωνικών δομών και του πολιτισμού (π.χ.

οικογένεια, εκκλησία και μέσα μαζικής ενημέρωσης), ανέφεραν ωστόσο ότι η μουσική και τα οπτικοακουστικά εργαλεία μπορούν να επιδράσουν επίσης θετικά για την πρόληψη της βίας, ζήτημα το οποίο θα συζητηθεί στην επόμενη ενότητα.

Καθηγήτρια: *Με τη μουσική όλοι και όλες μπορούν να μάθουν, να δημιουργήσουν και να επιτύχουν οτιδήποτε, όσο έχουν πρόσβαση στη μουσική εκπαίδευση/παιδεία. Με τη μουσική μπορούν να προσεγγιστούν οι λιγότερο προνομιούχοι μαθητές και μαθήτριες και να έχουν την ευκαιρία να ασχοληθούν με δημιουργικές δράσεις για την αποτροπή της ΒΒΦ και να προωθήσουν την ισότητα των φύλων και την κοινωνική αλλαγή*

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΕΣ

Παρόλο που υπήρξε συζήτηση σχετικά με την έκταση του ρόλου των εκπαιδευτικών στην πρόληψη της ΒΒΦ και του χειρισμού των περιστατικών μεταξύ των μαθητών και των μαθητριών, οι περισσότεροι/-ες εκπαιδευτικοί αντιλήφθηκαν την σημαντικότητα του ρόλου τους στην παροχή συμβουλών στους μαθητές και τις μαθήτριες και στην παραπομπή τους στα σωστά πρόσωπα. Κάποιοι/-ες εκπαιδευτικοί ένιωθαν σύγχυση και δισταγμό λόγω της ανελαστικότητας του προγράμματος σπουδών και λόγω της έλλειψης σχολικής πολιτικής και συστήματος υποστήριξης για μαθητές/μαθήτριες και εκπαιδευτικούς αναφορικά με την αντιμετώπιση και τον χειρισμό της ΒΒΦ.

Καθηγητής: *Αισθάνομαι ότι μπορώ να διαδραματίσω τεράστιο ρόλο ως εκπαιδευτικός, ακόμη και αν έχω μόνο μισή ώρα στη διάθεσή μου με τους μαθητές και τις μαθήτρές μου. Οι δράσεις που επιλέγω να κάνω μπορεί να τους συνοδεύουν για το υπόλοιπο της ζωής τους.*

Οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να ενθαρρύνονται να συζητούν τα θέματα που τους επηρεάζουν στην καθημερινή τους ζωή και οι εκπαιδευτικοί πρέπει να μάθουν να τους ακούν. Δυστυχώς, οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι αφενός ο χώρος για επαγγελματική αλληλεπίδραση και αφετέρου αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/-τριών συνεχώς συρρικνώνεται, καθώς το πρόγραμμα σπουδών γίνεται πιο άκαμπτο και απαιτητικό. Τα μαθήματα κατά τα οποία μπορεί κανείς να έχει ευκαιρίες για βιωματική μάθηση και συζήτηση για την ισότητα των φύλων και τη βία με βάση το φύλο είναι πολύ περιορισμένα.

Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί της Ομάδας 1 ήταν πολύ επικριτικοί/-ές αναφορικά με το γεγονός ότι δεν έχουν όλοι/-ες οι εκπαιδευτικοί επίγνωση των υφιστάμενων διαδικασιών και πολιτικών για τη διαχείριση της ΒΒΦ στο σχολείο. Τόνισαν την ανάγκη για αύξηση της ευαισθητοποίησης και της κατάρτισης που θα απευθύνεται συστηματικά σε εκπαιδευτικούς, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και σε υποχρεωτική βάση. Υπογράμμισαν το ότι η κατάρτιση αυτή πρέπει να παρέχει πρακτικές γνώσεις και συμβουλές σχετικά με την πρόληψη και τη διαχείριση περιστατικών ΒΒΦ στα σχολεία.

Ο ρόλος του/της σχολικού/-ής συμβούλου θεωρήθηκε επίσης πολύ σημαντικός. Ωστόσο, το γεγονός ότι μόνο ένας σχολικός ή μία σχολική σύμβουλος διορίζεται σε κάθε σχολείο θεωρήθηκε ανεπαρκές για την απαραίτητη υποστήριξη. Επίσης το γεγονός ότι ο χρόνος του/της συμβούλου στην τάξη μειώθηκε πρόσφατα από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, αναγνωρίστηκε ως σημαντικό κώλυμα για την αποτελεσματική πρόληψη της ΒΒΦ και την υποστήριξη των μαθητών/μαθητριών.

Οι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν επίσης την ανάγκη για συντονισμένες στρατηγικές όσον αφορά την ενίσχυση των σχολικών πολιτικών για την πρόληψη της ΒΒΦ μεταξύ των εφήβων. Δεδομένου ότι δεν έχουν εφαρμοστεί σε πρακτικό επίπεδο, τα γενικά σχέδια δράσης που εκδόθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας θεωρήθηκαν ανεπαρκή για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την πρόληψη και τον χειρισμό της ΒΒΦ. Οι εκπαιδευτικοί ζήτησαν ολοκληρωμένες σχολικές πολιτικές και στρατηγικές, οι οποίες θα εφαρμόζονται με τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών, των γονέων και των μαθητών/μαθητριών. Ήταν της γνώμης ότι οι μεμονωμένες προσπάθειες είναι ανεπαρκείς για την επίτευξη πραγματικής αλλαγής.

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ

Στο πλαίσιο της δουλειάς τους ως εκπαιδευτικοί, οι συμμετέχοντες/-ουσες πρότειναν τις ακόλουθες στρατηγικές για την εξάλειψη των στερεοτύπων των φύλων και την πρόληψη της ΒΒΦ στο σχολείο. Οι στρατηγικές περιλαμβάνουν επίσης παραδείγματα των προσπαθειών των εκπαιδευτικών να αμφισβητήσουν τα στερεότυπα των φύλων μέσω της μουσικής και των οπτικοακουστικών εργαλείων.

Πρώτον, η εφαρμογή της «έμφυλης οπτικής» στην τάξη θεωρήθηκε ως καλό εργαλείο για την ενθάρρυνση της συζήτησης αναφορικά με ποικίλα κοινωνικά προβλήματα και ανισότητες μεταξύ των φύλων. Η επίγνωση της δυναμικής των φύλων στην τάξη και η αξιοποίηση των ευκαιριών για την καταπολέμηση των στερεοτύπων φύλου θεωρήθηκε ως σημαντική στρατηγική.

Καθηγήτρια: Για να το αμφισβητήσω αυτό, υποχρεώνω τα αγόρια και τα κορίτσια να συμμετέχουν στη χορωδία και την ορχήστρα με σκοπό την ισόρροπη εκπροσώπηση των φύλων. Πιστεύω ότι με την πράξη αυτή ενθαρρύνω τα αγόρια και τα κορίτσια να ξεβολευτούν, να ξεφορτωθούν τους έμφυλους ρόλους και να καλλιεργήσουν τα πραγματικά τους ταλέντα.

Καθηγήτρια: Όλα τα αγόρια θέλουν να είναι μέρος της ομάδας κρουστών. Ωστόσο, δίνω προτεραιότητα στα κορίτσια για να καταπολεμήσω τα στερεότυπα των φύλων και να τις ενθαρρύνω να διερευνήσουν τα ταλέντα τους.

Δεύτερον, οι εκπαιδευτικοί πρότειναν τη θεματική «επικέντρωση» για συγκεκριμένα μαθήματα (π.χ. Βιολογία,

Ελληνική Λογοτεχνία) με σκοπό την ενθάρρυνση συζήτησης στην τάξη σχετικά με τα στερεότυπα, τον ρατσισμό, τον σεξισμό και τη ΒΒΦ κατά τημελέτη της λογοτεχνίας, των ποιημάτων, των τραγουδιών και της τέχνης. Οι συμμετέχοντες/-ουσες εξέφρασαν εντούτοις επιφυλάξεις και δήλωσαν ότι δεν έχουν όλοι/-ες οι εκπαιδευτικοί αυτή την ευελιξία, καθώς εξαρτάται από το μάθημά τους και το κατά πόσον επιτρέπεται από το πρόγραμμα σπουδών.

Τρίτον, η ενσωμάτωση μεθόδων μη τυπικής εκπαίδευσης, όπως τα εργαστήρια εκπαίδευσης συνομηλίκων, τα παιχνίδια ρόλων, η ομαδική εργασία (και άλλες διαδραστικές δραστηριότητες) σχετικά με τη ΒΒΦ, τα στερεότυπα φύλου και την ισότητα των φύλων μέσω διαφορετικών σχολικών μαθημάτων (π.χ. Ηθική, Μουσική). Υπήρξε μια γενική συμφωνία ότι η από κοινού εκπαίδευση συνομηλίκων και το υλικό ευαισθητοποίησης που δημιουργείται από έφηβους/-ες για έφηβους/-ες (π.χ. μουσική, τραγούδια, ταινίες μικρού μήκους, αφίσες, εργασίες, παρουσιάσεις) έχουν καλύτερο αποτέλεσμα για την πρόληψη.

Καθηγήτρια: *Η υλοποίηση διαδραστικών προγραμμάτων εκπαίδευσης συνομηλίκων στην τάξη μου σχετικά με τη βία με βάση το φύλο (υπό την καθοδήγηση των ΜΚΟ) υπήρξε ένας πολύ αξιόλογος τρόπος με τον οποίο αισθάνομαι ότι συνεισφέρω για την πρόληψη της ΒΒΦ και την ενδυνάμωση των μαθητών και των μαθητριών.*

Εύχομαι να εφαρμοστεί με πιο συστηματικό και υποχρεωτικό τρόπο σε ευρεία βάση.

Τέταρτον, η ενσωμάτωση της μουσικής και των οπτικοακουστικών εργαλείων στις μεθόδους διδασκαλίας θεωρήθηκε ως σημαντική στρατηγική για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα στερεότυπα των φύλων και για την πρόληψη της ΒΒΦ. Τραγούδια με στίχους κατά της βίας, θετικά μηνύματα για ισότητα, αποδοχή και αγάπη θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως έναυσμα για συζήτηση στην τάξη. Για παράδειγμα, η ενθάρρυνση μίας συζήτησης σχετικά με την αληθινή αγάπη χρησιμοποιώντας το All you need is love των The Beatles ή η ερμηνεία ποιημάτων όπως αυτά του Οδυσσέα Ελύτη. Ωστόσο, ορισμένοι/-ες εκπαιδευτικοί εφιστούν την προσοχή στην επιλογή μουσικής για εκπαιδευτικούς σκοπούς, καθώς θα πρέπει να γίνει πολύ προσεκτικά διότι οι έφηβοι και οι έφηβες δεν επιθυμούν τόσο να εκτίθενται σε μουσική που δεν συνάδει με τις προτιμήσεις τους. Επιπλέον, όταν οι μαθητές/μαθήτριες ενθαρρύνονται να δημιουργούν τα δικά τους πολιτιστικά, οπτικοακουστικά και μουσικά έργα, πρέπει να υποστηρίζονται με τη σχετική γνώση και κατάρτιση που θα τους επιτρέψουν να υλοποιήσουν τις δημιουργικές τους σκέψεις και ιδέες. Μερικοί εκπαιδευτικοί εξέφρασαν την άποψη ότι οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται συχνά να εκτελούν τέτοια έργα χωρίς κατάλληλη και δημιουργική καθοδήγηση, με τελικό αποτέλεσμα να μην μπορούν να εκφράσουν και να εξηγήσουν επαρκώς τις σκέψεις και τις ιδέες τους μέσω, για παράδειγμα, αφισών και βίντεο.

Πέμπτον, οι εκπαιδευτικοί πρότειναν την καθιέρωση τακτικών συναντήσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/μαθητριών για την οικοδόμηση καλύτερης επικοινωνίας. Διαπιστώθηκε κατά την πιλοτική δοκιμή της ότι η εν λόγω στρατηγική είναι αποτελεσματική για την ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/μαθητριών και ότι παρέχει υποστήριξη και καθοδήγηση σχετικά με τα προσωπικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/μαθήτριες.

ΚΥΡΙΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Τα πορίσματα της έρευνας έδωσαν μια σημαντική εικόνα για τις αντιλήψεις των εφήβων και ιδιαίτερα για την ανεκτική τους στάση απέναντι στη ΒΒΦ. Η έρευνα διερεύνησε τον αντίκτυπο των στερεοτύπων φύλου στα οπτικοακουστικά μέσα και τη μουσική για τους έφηβους και τις έφηβες και αξιολόγησε τις ανάγκες των εκπαιδευτικών για την πρόληψη της ΒΒΦ στο σχολείο. Λόγω του μικρού δείγματος και της κλίμακας της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας που διεξήχθη στο πλαίσιο του Play it for Change, θα ήταν δύσκολο να εξαχθούν οριστικά συμπεράσματα. Ωστόσο, εντοπίστηκαν βασικές τάσεις για τη στάση και τη συμπεριφορά των εφήβων όσον αφορά τη ΒΒΦ, καθώς και τον ρόλο των οπτικοακουστικών μέσων και της μουσικής.

Η μουσική θεωρείται από τους μαθητές, τις μαθήτριες και τους/τις εκπαιδευτικούς ως σημαντική πτυχή της καθημερινής ζωής των εφήβων. Οι προτιμήσεις των εφήβων περιελάμβαναν ποικίλα μουσικά είδη, ενώ η ποπ ήταν η δημοφιλέστερη. Οι έφηβοι/-ες αναγνώρισαν ότι ο ρυθμός και οι στίχοι των τραγουδιών ήταν οι δύο πιο σημαντικές πτυχές που επηρεάζουν τις προτιμήσεις τους και ανέφεραν ότι δεν παρακολουθούν μουσικά βίντεο όσο συχνά ακούν τραγούδια. Είναι ενδιαφέρον ότι ίσως αυτή η τελευταία πτυχή αποκάλυψε ένα κενό στην αντίληψη μεταξύ εκπαιδευτικών και εφήβων, σχετικά με τις συνήθειες ακρόασης των δε. Οι έφηβοι/-ες φαίνεται να δίνουν προσοχή και να αναζητούν καλό ή ουσιαστικό στίχο στα τραγούδια, καθώς και πιασάρικους ρυθμούς, ενώ οι εκπαιδευτικοί υποθέτουν ότι οι έφηβοι/-ες ακούνε ό,τι τυχάνει να είναι «κουλ», χωρίς να κατανοούν ιδιαίτερα τα μηνύματα των τραγουδιών.

Επιπλέον, οι έφηβοι/-ες ήταν σε θέση να προσδιορίσουν τις στερεοτυπικές απεικονίσεις γυναικών και ανδρών σε τραγούδια και βίντεο. Αναγνωρίζουν ότι οι γυναίκες συχνά απεικονίζονται ως νέες, όμορφες, σέξι, γυμνές και ευχάριστες για τους άνδρες, ενώ οι άνδρες συχνά απεικονίζονται ως πλούσιοι, ισχυροί, ανώτεροι, γενναίοι και προστάτες των γυναικών. Η ιδέα της αγάπης όπως εμφανίζεται σε μερικά μουσικά βίντεο και τραγούδια χαρακτηρίστηκε ως «ψεύτικη» και ότι δεν αντιστοιχεί στην «πραγματική ζωή» και τις «πραγματικές σχέσεις». Αυτά τα στοιχεία αποκαλύπτουν ότι παρά την πρόοδο που έχουν κάνει οι γυναίκες ως προς την ισότητα στην κοινωνία, ο ευκταίος αντίκτυπος στις στερεοτυπικές αναπαραστάσεις του φύλου στη λαϊκή κουλτούρα και, στην προκείμενη περίπτωση, στο βασίλειο των μουσικών βίντεο, παραμένει απογοητευτικός. Επί του παρόντος οι γυναίκες εξακολουθούν να παρουσιάζονται ως ακραία θηλυκές, υποτακτικές και εύθραυστες, ως εκ τούτου σαν να χρειάζονται την προστασία των ανδρών.

Οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι τα στερεότυπα φύλου στα τραγούδια και τα μουσικά βίντεο συμβάλλουν στην κανονικοποίηση της ΒΒΦ. Τα θεώρησαν ως μια αντανάκλαση του ευρύτερου πλαισίου των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων και του σεξισμού στα μέσα ενημέρωσης, τις διαφημίσεις και τον πολιτισμό.

Με την αυξανόμενη παρουσία της έννοιας της ΒΒΦ στον δημόσιο διάλογο, ειδικά στην εξέλιξη της εκπαιδευτικής πολιτικής, θα αναμέναμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό εκπαιδευτικών θα ήταν σε θέση να αναγνωρίσει τη ΒΒΦ ή να έχει μια πιο ακριβή αντίληψη ως προς την έκταση της σημασίας και του αντίκτυπού της στο σχολικό περιβάλλον. Δεδομένων των πορισμάτων των ομάδων εστίασης των εκπαιδευτικών, η αναγνώριση και η αντίληψη της ΒΒΦ παραμένει χαμηλή. Οι μαθητές και οι μαθήτριες, όταν ρωτήθηκαν για την ανισότητα των φύλων στην Κύπρο και τη συχνότητα της βίας κατά των έφηβων κοριτσιών, χαρακτήρισαν αμφότερα τα προβλήματα ως μέτρια προς χαμηλά. Και οι δύο απαντήσεις μπορούν αναμφισβήτητα να συνδεθούν με την ευρύτερη παρανόηση εντός της κυπριακής κοινωνίας ότι οι βελτιώσεις στο νομοθετικό πλαίσιο έχουν οδηγήσει αυτόματα σε υψηλότερο επίπεδο ισότητας των φύλων στην κοινωνία και την καθημερινή ζωή. Αυτό μπορεί επίσης να αποδοθεί σε κάποιο βαθμό στη συνήθεια να επικρίνεται το θύμα, η οποία παρατηρείται σε περιπτώσεις ΒΒΦ στην Κύπρο, όπου η βία «δικαιολογείται» από τη συμπεριφορά του θύματος ή αποδίδεται σε αυτή (επίρριψη ευθύνης στο θύμα).

Τα πορίσματα της έρευνας σχετικά με προσωπικές εμπειρίες κακοποίησης δείχνουν ότι ενώ η πλειοψηφία δεν έχει υποστεί ποτέ κακοποίηση, οι μαθητές και οι μαθήτριες που την είχαν βιώσει, το είχαν υποστεί με διαφορετική συχνότητα (συχνά, μερικές φορές, σπάνια). Όσον αφορά την έννοια της κακοποίησης, οι πιο συχνά αναφερόμενες μορφές ήταν οι εξής: η διάδοση φημών και ο έλεγχος στις σχέσεις. Οι μαθητές/μαθήτριες ανέφεραν ότι συχνά έχουν υπάρξει μάρτυρες κακοποίησης και βίας, συμπεριλαμβανομένης της βίας συνομηλίκων (δηλαδή οι φήμες που διαδίδονται στο σχολείο), της ηλεκτρονικής βίας συνομηλίκων (δηλαδή οι φήμες που διαδίδονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης) και των σχέσεων ελέγχου (δηλαδή η συμπεριφορά ελέγχου ενός συντρόφου) και της σεξουαλικής βίας (δηλαδή η ανεπιθύμητη επαφή).

Οι εκπαιδευτικοί διαπιστώνουν ότι η κοινωνικοποίηση των μαθητών και των μαθητριών βασίζεται σε πατριαρχικές κοινωνικές νόρμες, γεγονός που επηρεάζει τις αντιλήψεις και τις στάσεις τους, δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για τη ΒΒΦ και τις διακρίσεις λόγω φύλου. Οι εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν επίσης σε κορίτσια που βιώνουν ανεπιθύμητη επαφή από τα αγόρια. Αυτή συχνά ευτελίζεται και δεν θεωρείται ως σεξουαλική βία, αλλά αντίθετα θεωρείται ως τρόπος αναζήτησης προσοχής από τα αγόρια. Αυτή η έλλειψη ευαισθητοποίησης εξηγεί επαρκώς το γιατί κάποιοι/-ες εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι η ΒΒΦ δεν αποτελεί πρόβλημα στο σχολικό περιβάλλον.

Συχνά οι έφηβοι/-ες αδυνατούν επίσης να αναγνωρίσουν τις συμπεριφορές ελέγχου, τη συναισθηματική βία, τη ζήλια, την μη εμφανή παρακολούθηση ή παρενόχληση, τον εκβιασμό και τη σεξουαλική βία (π.χ. πίεση για σεξουαλική επαφή) ως μορφές βίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, θεωρούσαν μια τέτοια συμπεριφορά (π.χ. stalking/μη εμφανής παρακολούθηση ή παρενόχληση, ζήλια, έλεγχος) ως τρόπο προβολής της αγάπης ενός συντρόφου στον άλλον. Επιπλέον, είδαμε ότι η άρρωστη συμπεριφορά (π.χ. stalking, σεξουαλική αντικειμενοποίηση των γυναικών, σεξουαλική παρενόχληση) που εμφανίζεται σε μουσικά βίντεο ενδέχεται να επιβάλλει και να διαιωνίζει τις αντιλήψεις και τις στάσεις των μαθητών/μαθητριών, όπως την κουλτούρα της επίκρισης των θυμάτων που εμμένει στην κυπριακή κοινωνία. Οι γυναίκες και τα κορίτσια φέρουν το βάρος των συμπεριφορών που οδηγούν σε

διακρίσεις βάσει φύλου στις στενές σχέσεις τους, ενώ συχνά η βίαιη συμπεριφορά θεωρείται αποδεκτή. Παρά την αναγνώριση των στερεοτύπων του φύλου και του σεξισμού που εμφανίζονται σε μερικά τραγούδια και μουσικά βίντεο, οι μαθητές/μαθήτριες εξακολουθούν να τείνουν προς την επίκριση των θυμάτων όταν συζητιούνται περιστατικά ανεπιθύμητης σεξουαλικής παρενόχλησης.

Ωστόσο, οι έφηβοι/-ες συμφωνούν ότι η μουσική και τα οπτικοακουστικά εργαλεία μπορούν να ενσωματωθούν πιο ενεργά στη διδασκαλία ούτως ώστε να ενθαρρυνθεί ο διάλογος για την πρόληψη και τον χειρισμό του σεξισμού και της ΒΒΦ στο σχολείο και την κοινωνία. Από αυτή την άποψη, οι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν επίσης ποικίλες ιδέες σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους η μουσική μπορεί να αποτελέσει αποτελεσματικό εργαλείο για την πρόληψη της ΒΒΦ. Παρά την έλλειψη χρόνου στην τάξη λόγω του μεγάλου ακαδημαϊκού φόρτου εργασίας, προτάθηκαν στρατηγικές από εκπαιδευτικούς που περιελάμβαναν την υλοποίηση εργαστηρίων ευαισθητοποίησης (σε συνεργασία με τις τοπικές ΜΚΟ), την ανάθεση εργασιών σε πτυχές της ΒΒΦ και της ισότητας των φύλων σε διάφορα μαθήματα (π.χ. Ελληνική Λογοτεχνία, Βιολογία, Τέχνες) και τη χρήση της μουσικής και των οπτικοακουστικών μέσων στις μαθητικές εργασίες (ειδικά στη Μουσική, τη Λογοτεχνία και τις Τέχνες). Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι με αυτόν τον τρόπο οι μέθοδοι διδασκαλίας και η εμβέλειά τους μπορούν να επεκταθούν, ανοίγοντας δρόμο για διάλογο μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/μαθητριών (και μεταξύ των συνομηλίκων) σχετικά με τα στερεότυπα φύλου και τη ΒΒΦ, ενθαρρύνοντας τη γνώση των μέσων και την κριτική σκέψη των νεώτερων γενεών.

Συμπερασματικά, υπάρχει ανάγκη για μελέτες μεγάλης κλίμακας σχετικά με τη στάση των εφήβων έναντι της ΒΒΦ. Επιπλέον, η απουσία έρευνας για τον αντίκτυπο των οπτικοακουστικών μέσων και της μουσικής στις αντιλήψεις και τις στάσεις των εφήβων, από την οπτική γωνία του φύλου, παρέχει εύφορο περιβάλλον γι' αυτό το είδος διερευνητικής έρευνας. Μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να ωφεληθεί από την περαιτέρω διερεύνηση των αναπαραστάσεων του φύλου, χρησιμοποιώντας ένα μεγαλύτερο δείγμα τραγουδιών και μουσικών βίντεο με μεγαλύτερο δείγμα μαθητών/μαθητριών.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Ακολουθούν ορισμένες συστάσεις για την ανάπτυξη μιας συνεκτικής πολιτικής σχετικά με την εκπαίδευση για την ισότητα των φύλων στην Κύπρο και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να χρησιμοποιηθούν η μουσική και τα οπτικοακουστικά μέσα για την πρόληψη της ΒΒΦ.

1. **Η συστηματική ανάπτυξη ικανοτήτων και η κατάρτιση των εκπαιδευτικών** για όλα τα επίπεδα και τα μαθήματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε υποχρεωτική βάση. Η κατάρτιση αυτή θεωρείται απαραίτητη για την ευαισθητοποίηση σχετικά με την ισότητα των φύλων, καθώς και για την απόκτηση πρακτικών γνώσεων και συμβουλών σχετικά με τις τρέχουσες σχολικές πολιτικές και την αποτελεσματική διαχείριση περιστατικών ΒΒΦ που έρχονται στο φως εντός του σχολικού περιβάλλοντος.
2. **Η διάθεση περισσότερου χρόνου στο σχολικό πρόγραμμα** προκειμένου να καταστεί δυνατή η βελτίωση των δεξιοτήτων των εφήβων, όπως ενδεικτικά η ευαισθητοποίηση όσον αφορά την ισότητα των φύλων, η πρόληψη και ο χειρισμός της ΒΒΦ, η εμπεριστατωμένη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, η οικοδόμηση υγιών σχέσεων και η γνώση των μέσων επικοινωνίας.
3. **Η υλοποίηση εργαστηρίων ευαισθητοποίησης και προγραμμάτων εκπαίδευσης συνομήλικων για μαθητές και μαθήτριες** σε όλα τα επίπεδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τη χρήση μεθόδων μη τυπικής εκπαίδευσης και βιωματικής μάθησης ως μέσου για την οικοδόμηση της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ κοριτσιών και αγοριών και για την ενίσχυση των σχέσεων και της εμπιστοσύνης μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/μαθητριών.
4. **Η παροχή κατευθυντήριων γραμμών** για την ενθάρρυνση της χρήσης οπτικοακουστικών μέσων και μουσικής στην τάξη, όπως, για παράδειγμα, μουσικών βίντεο και τραγουδιών για την ενθάρρυνση του διαλόγου μεταξύ μαθητών/μαθητριών και εκπαιδευτικών σχετικά με τα στερεότυπα του φύλου και τη βία.
5. **Η ενίσχυση του ρόλου και η αύξηση του αριθμού των συμβούλων του σχολείου** για την αποτελεσματική παροχή υποστήριξης σε μαθητές/μαθήτριες και εκπαιδευτικούς αναφορικά με περιστατικά ΒΒΦ.
6. **Η καλύτερη διάδοση των τρεχουσών πολιτικών και κατευθυντήριων γραμμών** για τον χειρισμό της ΒΒΦ στα σχολεία και μεταξύ των εκπαιδευτικών.
7. **Η παροχή υποστήριξης στα σχολεία για τη μεταφορά των πολιτικών εκπαίδευσης και των κατευθυντήριων γραμμών στις εσωτερικές διαδικασίες του σχολείου** για την αποτελεσματική παρακολούθηση, αντιμετώπιση και πρόληψη των περιστατικών ΒΒΦ.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Andronikou, A., Erotokritou, K., & Hadjiharalambous, D., (2012). *First Pancyprian Survey: Violent Behavior in Interpersonal Relationships of Young Adults in Cyprus aged 18 – 25*. Εθνικός Μηχανισμός για τα Δικαιώματα της Γυναίκας: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Κυπριακή Δημοκρατία.

Burton, S. and Kitzinger, J., 1998. *Young People's Attitudes towards Violence, Sex and Relationships: A Survey and Focus Group Study*. The Zero Tolerance Charitable Trust.

Charalambidou-Solomi D., Maouri C., Economidou-Stauroy N., (2011). *Female Immigrants in Cyprus - Profile, Obstacles, Needs, Aspirations*, Ερευνητικό Κέντρο Ισότητας Φύλου της Κύπρου.

Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, Κωνσταντινούπολη, 11.V.2011

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2014). *Country Profile on Gender-based-Violence against Women: Cyprus*.

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2014α). *Violence against women: an EU-wide survey. Main results Report*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανάκτηση από τον ιστότοπο: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results_en.pdf

Kaili, C., & Pavlou, S.E. (2015). *Intimate Partner Violence (IPV) and Sexual Violence (SV) in adolescents: preventive and supportive initiatives in Cyprus*. Λευκωσία: Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου.

Kapsou, M., and Christou, G. (2011). *Attitudes on Gender Stereotypes and Gender-based Violence among Youth*. Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου. Λευκωσία.

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, (2008). *Date Rape Cases among Young Women: Strategies for Support and Intervention*, University of Nicosia Press: Λευκωσία. [<http://goo.gl/6JFXi>].

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, (2017). *Ending Sexual Harrassment and violence in Third Level Education*, Λευκωσία.

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, (2010). *REACT to Domestic Violence: Building a Support System for Victims of Domestic Violence*, λήψη από τον ιστότοπο: http://medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/REACT_ENG.pdf.

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, (2011). *Youth4Youth: Empowering Young People in Preventing Gender-based Violence through Peer Education Attitudes on Gender Stereotypes and Gender-based Violence among Youth*. Έρευνα ανά χώρα: Κύπρος.

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, (2014). *STIR: Safeguarding Teenage Relationships: Connecting Offline and Online Risks* (αδημοσίευτη έρευνα ανά χώρα) [<http://goo.gl/qEJeyk>].

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, (2014). *STIR: Safeguarding Teenage Relationships: Connecting Offline and Online Risks* (αδημοσίευτη έρευνα ανά χώρα) [<http://goo.gl/qEJeyk>].

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, (2015). *Staying Safe Online: Gender and Safety on the Internet in Cyprus, Cyprus*.

Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, (2017). *Report on Compliance of National Standards, Legislation and Public Policies with the Istanbul Convention*, Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξης, Κύπρος.

Murner S.K., Wright C., Kaluzny G., 2002. If Boys Will Be Boys, then Girls Will Be Victims? A Meta-analytic Review of the Research that Relates Masculine Ideology to Sexual Aggression, *Sex Roles*, 17, σελ. 359-375.

National Action Plan for the Prevention and Combating of Violence in the Family, (2017-2019). [goo.gl/kvkXfF]

Κέντρο για Ασφαλέστερο Διαδίκτυο – Κύπρος: Cyberethics: www.cyberethics.info/cyethics1

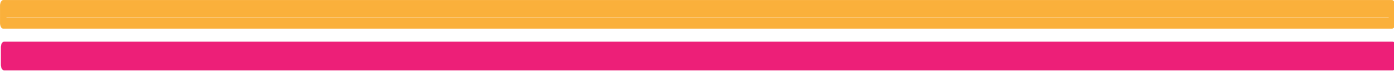
Santana C.M., Raj A., Decker M.R., La Marche A., Silverman J.G., (2006). Masculine Gender Roles Associated with Increased Sexual Risk and Intimate Partner Violence Perpetration among Adult Men, *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, Τομ. 83, αριθ. 4, σελ. 575-585.

Seidman, S. A. (1992). An investigation of sex-role stereotyping in music videos. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 36, 209–216.

Vassiliadou, M., (2004). Women's constructions of women; on entering the front door, *Journal of International Women's Studies*, Special Issue: Feminist Challenges: Crossing Boundaries, 5: 3, σελ. 53–67.

Vincent, R. C., Davis, D. K., & Boruszkowski, L. A. (1987). Sexism on MTV: The portrayal of women in rock videos. *Journalism Quarterly*, 64, 750–755. 941.

Violence in the Family Laws 2000 & 2004, Cyprus: http://www.familyviolence.gov.cy/upload/legislation/laws_2000_and_2004_en.pdf.

Wallis, C. (2011). Performing Gender: A Content Analysis of Gender Display in Music Videos, *Sex Roles*, 64:160–172.

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ), (2005). *Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women*.

For more information: www.playitforchange.org

Project partnership

